

serazat

EDEBİYAT, KÜLTÜR, SANAT DERGİSİ

“başlayanın öncesi ve bitenin sonrasına varanlara”

SAYI 11
2025/2026

Aziz Erdoğan, Canan Örs, Demet Haksever, Deniz Çepni Artar, Edanur Atış, Elif Mert, Eyüp Aktuğ, Eyüp Erhun Köse, Furkan Kayış, Hakan Kaya, Hızır İrfan Önder, Hüseyin Kaya, İsmail Uluöz, Kamuran Uygur, Kenan Çayıroğlu, Kevser Özdamar, M. Talha Özmen, Mehmet Ali Ete, Mete Almalı, Muhammed Beheşti, Muhammet Durmuş, Mücahit Mehmet Musuloğlu, Mustafa Emin Öz, Mustafa Işık, Oğuz Ertürk, Osman Hasdemir, Ovşin Gülçek, Selim Eren Gökdağ, Semanur Bozok Sabuncu, Sinem Banu Dağüstü Sevimli, Talha Hamza Özel, Ubeydullah Öz, Uğurcan Dilber, Uğur Cumaoglu, Zeki Altın

serazat

EDEBİYAT, KÜLTÜR, SANAT DERGİSİ

2025/2026

Sayı: 11 Yıl: 4

Yayın Kurulu

Eyüp Aktuğ ..inceleme yazıları editörü

Mete Almalı ..öykü editörü

Osman Hasdemir ..şir editörü

Şeyda Tarhan Almalı ..musahhih (son okur)

Ubeydullah Öz ..tasarım ve mizanpaj

Zeki Altın ..şir editörü

x • instagram

@serazatedebiyat

serazat.net

serazatedebiyat@gmail.com

Dergide yer alan eserlerden yazarları sorumludur.
Dergideki eserler kaynak gösterilerek paylaşılabilir.

İÇİNDEKİLER

ÖYKÜ	Hüseyin Kaya , Karanlık.....4 İsmail Uluöz , Holy Kick.....8 Hakan Kaya , Ölü Bir Kuş.....12 Furkan Kayış , Yüzü Büzük, Ayakkabısı Çıkık... ..13 Uğurcan Dilber , Gölgeleler.....14 Mete Almalı , Üç Harfliler.....18 Ubeydullah Öz , Konup Göçenler21 Demet Haksever , Araf.....22 Aziz Erdoğan , Kökler ve Sırlar.....26
ÇEVİRİ	Mustafa Emin Öz , Ubeydiyye II.....32
SÖYLEŞİ	Zeki Altın , Uğur Cumaoglu ile Dijital Dünya Üzerine.....35 Elif Mert , Muhammet Durmuş ile Margo Üzerine.....42 Zeki Altın , Oğuz Ertürk ile Söyleşi.....46
ŞİİR	Osman Hasdemir , Cox'S52 Talha Hamza Özel , Heybemdeki Dünya54 Muhammed Beheşti , Δf =Koşum×Çözüm.....55 Selim Eren Gökdağ , Son56 Kevser Özdamar , Göğün Rengi Nedir57 Mehmet Ali Ete , Bozuk Yolların Ötesine.....58 Kamuran Uygur , Başucumdaki Bayramlık60 Kenan Çayıroğlu , Haminnem.....61 Canan Örs , Anlaşmayı Yakan Güneşin... ..62 Mustafa Işık , Kırılan Kapılar Üzerine Şiir64 Hızır İrfan Önder , Kalbim Su Alıyor65 Ovşin Gülçek , Arayış.....66 Edanur Atış , Alta Sartoria.....69 Mücahit Mehmet Musuloğlu , Anılar Sürgünü.....70
İNCELEME	Eyüp Erhun Köse , Sislerin İçinden Doğan Bir Söz Ustası Bertolt Brecht ve Onun Epik Tiyatrosu.....72 Semanur Bozok Sabuncu , Kambur81 Eyüp Aktuğ , Birey, Bunalım ve Ütopya Ekseninde Peyami Safa'nın Yalnızız'ı ve Hermann Hesse'nin Bozkrkurdu'nun Karşılaştırmalı Analizi84
SANAT	Deniz Çepni ArtarKapak M. Talha Özmen25 Sinem Banu Dağüstü SevimliArka Kapak

karanlık

Hüseyin Kaya

Gün boyu kavuran, bunaltan güneş henüz batmaya durmuştu. Rüzgâr yoktu, bulut yoktu. Akşam olmadan evine dönme çabasındaki yorgun ve aceleci insanların telaşına gökyüzünde kuşlar eşlik ediyordu. Benim de etrafımdaki insanlardan farkım yoktu ve hızlı adımlarla yolun karşısına geçmeye niyetlenmişim ki onu gördüm. Ucunda durduğum kaldırımın biraz daha aşağısında ayağının birini yola atıyor, diğer adımını atacak gibi oluyor, ardından yeniden kaldırıma çıkıyordu. Yetmiş yaşında ya var ya yoktu. Pazen çiçekli kumaştan yapılmış rengarenk elbisesi ve üzerinde hâkî yeleğiyle onu fark etmek, görmemek imkansızdı. Yanlış zamanda, yanlış mekânda çalınan bir eski zaman türküsü gibiydi her hâliyle, yardıma ihtiyacı vardı. Karşıya geçmekten vazgeçtim ve yanına yaklaştım. Başındaki beyaz tülbentini, kahverengiye yakın başka bir tülbentle muntazam biçimde bağlamıştı. Onca sığağa rağmen ayağında çok da eski olmayan lastik mestler vardı. Köyden ya da kasabadan misafirliğe gelmiş gibi bir tavrı vardı. Oldukça zayıf bedenini taşımakta hiç zorluk çekmiyor, yaşına göre hayli hızlı hareket ediyordu. Yanında durduğumun farkında bile değildi, gözleri yolun karşısına odaklanmıştı. Karşıya mı geçeceksin teyze, dedim. Yarım bir bakışla gözünü yoldan ayırmadan ve biraz da mahcup, iki elini dua eder gibi kaldırdı, gelip geçen araçları kahırla işaret ederek:

-Şunlardan fırsat bulabilirsem, dedi. Bu esnada kınalı iki dağınık perçemi elleriyle tülbentinin altına itti, yolun karşısına geçmek için birkaç kez daha teşebbüste bulundu.

-Ben de karşıya geçeceğim, dedim. Bekle birlikte geçeriz. Çaresiz bir teslimiyetle yanıma düştü ve hızlıca geçtik karşıya geçtik. İlk kez görüyormuş gibi binalara, ağaçlara bakıyordu. Yolun üst tarafına, alt tarafına bakıyordu. Endişesini fark edince gideceği yeri sordum. Bir yandan etrafı inceleyerek:

-Yanlışı geldim herhal, dedi. Sığır Yolağı'na gidecektim.

Hayri Sığırıcı Caddesi'ne eskiden Sığır Yolağı dendiğini şehrin yaşlılarından duymuştum. Şehrin ne kadar büyüdüğünü anlatırken eski bir filmi anlatır gibi sayarlardı: Sığır yolağı, kanlı bahçe, Pünzürük Deresi... Sığır yolağının tam da başladığı yerdeydik.

-Burası sığır yolağının ucu teyze, dedim. Doğru yerdeyiz. Sen gideceğin yeri biliyorsan söyle, tarif edeyim.

-Yanlışı gelmişim, dedi sesinin tonunu düşürerek. Evler başka, yollar başka... Sığır yolağını biliyorum ben. Burası ora değil.

Sığır yolağında nereyi aradığını, gideceği yeri sordum. Pür dikkat etrafı süzmeye devam ediyordu.

-Burada bir hamam olacak, orayı bulursam gerisini hatırlarım, dedi kendinden emin bir tavırla.

- O zaman yürüyelim aşağıya doğru, dedim. Doğru yoldayız.

Birkaç adım atmıştık ki yürümeyi bıraktı ve yüzüme bakarak beni daha önce hiç görmediğini, hangi köyden, kimlerden olduğunu sordu. Köyümü söyledim, kendime dair birkaç cümle daha ilave ederek. Cevap vermeden boşluğa bakarak yeniden yürümeye başladı tedirgin bir eda ile. Ben de ona sordum köyünü. Divriğili olduğunu ve orada yaşadığını, adının Fadime olduğunu, kız kardeşini görmeye Sivas'a geldiğini söyledi. Tam konuşması bitmişti ki akşam

ezanı başladı. Cami çok yakınıımızdaydı. Müezzin ezanı hızlı okuyordu. Ramazan akşamlarını hatırladım birdenbire. Segâh olmalıydı bu makamın adı. Zihnim başka şeylere yönelmek üzereyken yıllar önce kapanan ve şimdilerde harabeyi andıran hamamın önüne geldiğimizi fark ettim. Kısa yolculuk nihayet bitmişti. Fadime teyze şimdi sokağı hatırlar ve evini tanır diye düşünüyordum. Artık vazifem sona erecek ben de zaten çok uzakta olmayan eski mahalleme gidecektim. Babamla belki yolda karşılaşacaktım, akşam namazından dönüyor olacaktı.

-Fadime Teyze, burası işte burası hamam, dedim yorgun, metruk binayı göstererek. Az ilerde Postacı Camisi var. Şimdi nereye gideceğini çıkarabilir misin, diye sordum.

Fadime Teyze başka bir ülkeye gelmiş gibi bakmaya devam ediyordu sağa sola. Az evvelki dinginlik yüzünden kaybolmuştu.

-Karanlık basıyor, dedi. Ben hâlen bacımın evine varamadım. Bura hamam değil ki... Bu evler kimin bilmiyorum.

Bir yandan isimler sayıyordu gideceği mahallede oturan, kız kardeşinin komşusu olan. O vakte kadar anlamamıştım durumu. Yürümesinde, konuşmasında, tavırlarında bir tuhafılık sezmemiştim ihtiyar kadının. En az otuz sene öncesini anlatıyordu bir çocuk masumiyetiyle. Fadime Teyzenin tedirginliği bana da geçmişti artık ve hızla yayılıyordu içimde. Kapı önünde gördüğüm insanlara teyzeyi tanıyıp tanımadıklarını sormaya başladım. Yoldan gelip geçenleri durdurup onlara sordum. Balkonlarda oturanlara sordum. Kimse, hiç kimse tanı mıyordu onu. Yakınlarda oturan Divriğili birilerini olup olmadığını soruyordum bir yandan. Fadime Teyze sakinleşmiş bana bakıyordu. Az önceki telaşından eser kalmamış gibi bakıyordu. Kaygının bütün yükünü sırtından atmış gibi bakıyordu. İnsanlarla ne konuştuğumu, onlara ne sorduğumu anlamıyor gibi yalnızca bakıyordu. Hayri Sığırcı Caddesi'ne sığır yolağı demesinden, şaşkınlığından bir şeyler anlamalıydım en başta. Artık Fadime Teyzeyi kız kardeşine teslim edemeyeceğimi düşünmeye başlamıştım ki eski

mahallemizdeki bakkal geldi aklıma. O da Divriğiliydi. İnsanlara yardım etmeyi seven biriydi. Belki Fadime teyzeyi tanıır ya da tanıdığı insanlara sorardı. Fadime teyze suskundu.

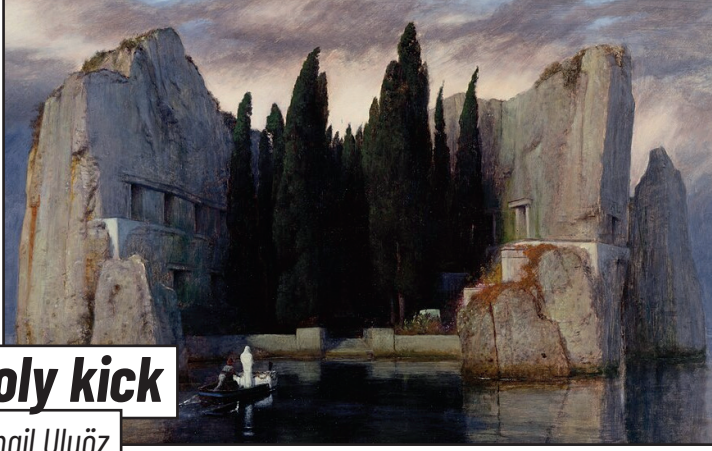
-Gidelim teyze, dedim. Tanıdığım Divriğili biri var, iyi insandır. O seni kız kardeşine ulaştırır.

Kısa süren yol boyunca yalnızca ben konuştum. Fadime teyze hep sustu. Her adımda biraz daha yorulduğunu seziyordum. Sorularıma cevap vermiyor, etrafa da bakmıyor yalnızca yanımda yürüyordu. Belki onun da umudu kalmamıştı kız kardeşinin evini bulacağımıza dair, akşam karanlığı sanki her şeyi değiştirmişti. Akşam karanlığı umudumuzun üzerine çökmüştü. Bakkala ulaştığımızda durumu anlattım. Şayet yardımcı olamayacaksa muhtara, karakola haber verebileceğimi söyledim.

-Endişe etme, dedi bakkal. Ben biraz sonra ulaştırırım onu gideceği yere. Sorar soruştururum, madem hemşerin dedin getirdin...

Fadime teyzeye veda ederken bir görevi yerine getirememenin, yarım bırakmanın ağır yükü büyüyordu içimde. Bir yandan başka ne yapabilirdim ki, diye düşünüyor bocalayan vicdanıma teselli arıyordum. Fadime teyzenin akşam macerasının nasıl biteceğine dair endişeli sorular sıraya girmiş hücum ediyordu zihnime.

Dışarıya çıktığımda bir filmin, bir hikâyenin içinden çıkıp yeniden hayatıma dönmüş gibiydim. Yaklaşık yarım saatliğine başka bir dünyaya gidip gelmiş gibiydim. Bir rüyadan uyanmış gibiydim. Şimdi içine adım attığım zaman ve dünya mı gerçektir yoksa Fadime teyzenin yaşadığı dünya ve zamanı mı? Fadime teyzenin tedirginliğinden sonra yorgunluğu da usul usul yayılmaya başlamıştı içimde.

holy kick

İsmail Uluöz

“Türkü olsam dillerde cano cano,
diyar diyar dolansam.”

Burhan Topal

“Hikâyyyye! Hikâyyyye! Hem de bedava!”

“Ne oluyoruz?” dediğinizi duyar gibiyim. Bazılarınızı o şefkatli uykusundan uyandırdığımın da pekâlâ bilincindeyim. Bunun için o yüce affınıza sığınıyorum. Ayrıca affınızı istediğim bir konu daha var. Henüz acemi olduğumun, adabına uygun bağırmadığının ayırdındayım. Bu açıdan da alışıldık tınılara epey uzak kalmış, kültürel bir kirlilik yaratmış olabilirim. Belki size zırvadan öte gelmeyecek öyküm için simit satarcasına gırtlak paralamam bıraktığım tuhaf intibayı katmerlendirebilir. Fakat anlatmak zorundaydım ve can havliyle kalemime davranıp çocuğunu kartala kaptırmış bir ana misali cırtlak cırtlak bağırmaktan başka şey gelmedi elimden.

O sabah, üzerimde ertesi gün sınıf arkadaşlarıyla pikniğe gidecek olan bir çocuğun kıpır kıpır heyecanı ve dizginlenemez telaşı vardı. Ben pikniğe gitmeyecektim lakin fidanını ta çocukluğumda diktığım bir düşün meyvesini tadacaktım. Benim pikniğim koca bir seyir gemisinde yeni tanıştığım rengârenk insanlarla carpaccio yiyerek olacaktı. Gerçi carpaccio ne bilmiyorum ama olsun. (Ve evet, yazılışına Google'dan baktım.)

Ne kadar uğraşırsam da tam teşekkürllü bir uyku nasip olmadı. Yalnızca kısa bir aralık içim geçti o kadar. Yolculuğumun ilk gününü bitkin, dolayısıyla da huysuz bir şekilde geçirmekten endişe ediyordum. Ama en büyük hayalimi gerçekleştiriyor olmak öylesine kıpır kıpır etmişti ki içimi uyku denen eterin tesiri kısacık sürmüştü.

Unutmayın sevgili okurlar, mutlu geçirilmiş bir yaşam da ölümü değil; ölümsüzlüğü terennüm eder. Mutluluk, kadim güreşte insanın ölümü yere çalmasını sağlayan kudret macunudur. Kalktığımda bu simya ürünü macun sayesinde enerjimi koruyordum. En küçük bir yorgunluk belirtisi yoktu üzerimde. Günün geri kalanında da böyle olması için Tanrı'ya içten içe yakardım.

Geminin kalkışına daha bir buçuk saat vardı. Güzel bir kahvaltı yapıp rahatlıkla gemiye yetişebilirdim. Hoş, gemide de kahvaltı edebilirdim elbet. Ama anacığımın o organik ürünlerle bezeli kahvaltısını özleyeceğimi bildiğimden böylesini arzuluyordum. Dile kolay, dört aya yakın sürecek bir geziydi bu. Onca zaman annemin güzide kahvaltısından mahrum kalmak can sıkıcı olacaktı.

Perdeyi araladım. Hava kapalıydı, dahası bir pus perdesi örtüyordu göğün engin yüzeyini.

"Dünün aynısı... Hahaha! Ne zaman perdeyi aralasam bu karikatür geliyor aklıma. Hava kayınvalidesini görmüş gelin yüzü gibi. Adamı verem edecek cinsten bir kasvet saçıyor... Böyle şansın içine edeyim! Daha dün gece baktım hava durumuna. Bugünü günlük güneşlik gösteriyordu. Orhan Baba, anlıyorum seni Baba... Batsın bu dünya... Gitmeden bir gusül abdesti alayım bari. Bende bu şans varken gemi

buz dağına da çarpar. And you're here in my heart, and my heart will go on and onnn! Gidip işeyeyim en iyisi. Anacığım da kahvaltıyı hazır etmiştir şimdi. Güzel bir kahvaltı keyfimi yerine getirir."

Ee ne yaparsınız, karamsar düşünceler leşçi hayvanlardan hâllicedir. Olumlu fikirlerin ölmeye yüz tuttuğunu gördüler mi onların iliğini kurutmak için üşüşüverirler. Siz de onları beslemeye meyyalseniz vay hâlinize! Bende böyle bir eğilim bulunduğunu itiraf etmeliyim. Ama her nasılsa o an alicenaplığım üstümde değildi ve o uğursuz düşüncelere kırıntılar bırakmaktan öteye gitmedim. Onlarla yüz göz olmanın sırası değildi.

Sabahların ölümsüz etkinliğini icra edebilmek adına tuvalete yöneldim. Ardından da elimi yüzümü yıkayıp mutfağın yolunu tuttum. Annemi orada bulmayı umuyordum ama o orada da yoktu. Koridora geçip ona seslendiysem de herhangi bir karşılık alamadım. Uyuyakaldı diye düşündüm. Gittim, kapısını tıklattım. Değişen bir şey olmadı. En ufak ses yoktu. Vuruşlarımın şiddetini artırdım. Bir yandan da "Anne!" diye sesleniyordum. Sonuç aynıydı. Markete falan gitmiştir diye fikir yürüttüm. Bununla birlikte daha kötü bir ihtimal de göğsümden yanık sızısı gibi gelip geçti. Annemin başına kötü bir şey gelmiş olabilir miydi? Kalp krizi falan geçirmiş olmasındı? Bu düşünce beni kapıyı açmaya itti. Fakat oda boştu. (Babam zaten yoktu. Annemle babam ben çok küçükken boşanmışlardı.) Yatak da toplanmıştı. Bu beni rahatlatmıştı. Demek ki valide ya markete gitmişti ya da komşuya. Bu hafiflemeyle içimde iyicil hisler hasıl oldu ve kahvaltıyı hazırlamaya karar verdim. Bu sefer de annem benim elimden güzel bir kahvaltı etsindi. Şevkle işe giriştim. Önce çayı demledim. Peynirleri, zeytinleri, reçelleri, domatesleri, salatalıkları hazır ettim. Yok yoktu. Ekmekleri de annem gelince kırtartacaktım. Bu kadar da değil, annem gelince omlet ve kavurma da yapacaktım. Kendimizce küçük bir ziyafet çekecektik. Fakat aradan kırk beş dakika geçmesine rağmen annemden ses seda çıkmadı. Kesin bir komşuya denk gelmiş, lafa dalmıştır diye düşündüm. Daha önce yapmadığı şey değildi. Kırk beş dakika sonra artık kahvaltımı

tek başıma yapmam gerektiği gerçeğiyle yüzleşmiş durumdaydım. Yalnız oluşum iştahıma bir nebze sekte vursa da genel anlamda ellerim ve çenem iyi işledi. Tıka basa yedim. Sonrasında duş aldım ve hazırlandım. Anneme şöyle bir not bıraktıktan sonra valizimi alıp çıktım:

“Minik Evliya Çelebi’n yola çıkıyor. Akşam ezanına evde olamazsam boşuna balkondan aşağı ünleme. Öptüm seni. Ha unutmadan, kahvaltıya bir ekmek bile hazır etmemişsin benim için. Ben de sabahın köründe pasta yemek zorunda kaldım. Bu sebepten kapıyı açınca giyotin bıçağı düşerse şaşırma. Bir küfür savurduğunu duyar gibiyim. Senin gibi bir hanımefendinin ağzına küfür hiç yakışmıyor, bilesin. Arrivederci mamma!”

Taksiye atladım ve on beş dakika sonra limana vardım. Burada beni yeni bir sürpriz karşıladı. Bineceğim gemi değişmişti! Söylenene göre gemi son anda arıza yapmış ve onarım için tersaneye çekilmişti. Ama bizi mağdur etmemek için aynı iç özelliklere sahip başka bir gemi tesis edilmişti. Tek farklılık dış görünümdeydi. Bu gemi, öbürünün aksine önüne çizilen küçük, beyaz bir balina motifiyle yine beyaz harflerle yazılmış olan adı (Holy Kick) dışında gri harici herhangi bir renk barındırmıyordu. Gemiye girdiğimizde de aynı gri tiranlığının sürdüğünü gördük. Duvarlar, halılar, kapılar... Her şey gri çölüne batmıştı. Odam bari griye gark olmamış olsun diye temenni etsem de temennim boşa düştü. Zira odamdaki her şey de duman sinmiş gibi zifirî griydi. Buna da alışılır, diyerekten bunun da üstünde çok durmadım ve eşyalarımı dolaba yerleştirdikten sonra kendimi güverteye attım. Kıyıda bekleyen kimse olmaması dikkatimi çekti. Herkes yoluna gidiyordu. Gemi limandan ayrılana kadar bu durum değişir sanmıştım ama değişmedi. Tuhaftı ama olan da buydu. Vaziyet, aklıma üstadın dizelerini getirdi.

“Artık demir almak günü gelmişse zamandan,
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.
Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol,
Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.”

ölü bir kuş

Hakan Kaya

Bir kuş uçtu. Pencerenin önünden yitip gitti. Devasa renkli kanatlarını açtığı anda şaşırdım. Ne güzel kuştı!

Üst mahallede yaşayan kadın kafayı sıyırdı. Çınlıçplak mahallenin ortasından yürüdü. Tüm esnaf onu izledi. Bazıları arkasından ısıklık çalıp laf etti. Annem, “Sen bakma, ayıptır.” dedi. Bakmadım. Ama bir an olsun pencerenin önünden ayrılmadım da. Akşam sofrada herkes hâlâ o olayı konuşuyordu. Ben dalıp gitmişim. Babam, “Hayrola?” dedi. “Sende mi izledin yoksa? Kık kık güldü. Annem, “Olur mu öyle şey, ayıptır.” dedi. Gülüştüler; ben sessizce baktım. Akşam olunca pencerenin önüne geçtim. Bir kuş görmek istedim. Ama yoktu, ne kuş ne başka bir şey. Sanki hepsi göç etmişti. Ama hayır, her zaman sürüden ayrı düşen bir kuş vardır. Sadece bir kuş. Günler sonra umudumu kestim ve pencerenin önünde beklemeyi bıraktım.

Soğuk bir kış akşamı telefon çaldı. Babam açtı telefonu. Karşıdakinin sesi anlaşılmıyordu. Babam titredi, telefonu elinden düşürdü. Ağlayarak “Annem ölmüş,” dedi. O anda pencerede bir kıpırtı gördüm ve koştum. Anne! Baba! Bakın, kuş uçuyor! Ve gördüğüm, sadece bir kuşun pencerenin önünde süzülmesiydi. Sürüden ayrı düşmüş, ölümü hatırlatan sessiz bir simgeydi.

yüzü büzük, ayakkabısı çıkık, taburede ileri geri oturan adam.

Furkan Kayış

Adı sanı yok, gören yolunu değiştirmez, belki aksi cihete döner, sesi yok, konuşmaya yeri yok; lüzum da.

Bulduğu çayevi yuvasıdır, etrafındakileri tanımaz, kimseyle tanışma derdi yoktur, pek rahattır o yüzden ki yırtıktır pabucu, yüzü buruşmuş ve alnı çatlak, elleri kireçten tutulmaz, zaten ne el sıkışan var, ne de hâl hatır soran:

Utana utana istediği çayı, oturduğu tabureyi ileri geri sallayarak yatıştırıveriyor. Kimsesizliğini ve sahipsizliğini, kısa süreliğine hüküm bellediği taburesinde unutuyor.

Hareketleri bezgin bir adamdan farksız, sıhhati belli olmuyor yüzünden, elinde yüzüğü var mı bilmem, kontrol etmedim, lakin böyle buruşuk yüzlerin sebebi hep birilerinin yüzünden:

Eğitimi kenarda, yön ve yol bellediği surat kim bilir ne kadar uzakta; sormalı.

Şimdilik kenarda yalnızca taburesiyle oturan, pabucu çıkmış ve yüzü kırışık bir adamdan anlayacağım bu.

Siftah zoruyla değil ama, bu adama demli çayı ben ısmarladım.

gölgeler

Uğurcan Dilber

Artık masallar da kurtlandı. Bak. Kırmızı başlıklı kızın ne kadar da gerçek korkuları var. Hepimize yetecek kadar korkuları var.

Sığ denizlerin en derinlerinde yüzüyorduk o zamanlar. Herkesin birbirine anlatacak sığ hikayeleri vardı. Zaman çok dardı. Sağından soluna dönerken yüzyıllar atıyordu. Biz zamanın kalbinde atıyorduk. Hepimiz birbirimizi unutuyor ve birbirimizi asla hatırlamıyorduk. Sonra bazılarımız içimize dönüyor ve içimizdeki çocuğa bakıyorduk. Herkesin içindeki çocuk korkuyla titriyordu. Kimsenin anıları berrak değildi. Herkesin sığ denizleri çamurluydu ve havamız yağmurluydu.

İçimdeki çocuğa dünyanın en korkunç masalını anlatmıştı birileri. Çocuk korktu ve kaçmaya çalıştı. Yüzecek deniz bulamadığı için gördüğü ilk nehre atladı. İçimdeki küçük çocuk, dünyanın en büyük ve çamurlu nehrini yüzerek geçmeye çalışırken birden yorulduğunu fark etti ve dinlenmek istedi. O sırada su yutmaya başladı ve boğazına bir nilüfer çiçeği kaçtı. Çiçeği yanlışlıkla yuttu. Çiçek daha sonra ciğerlerine kaçtı. Çiçeğin ağırlığıyla dibe çöktü. Battı.

İçimdeki küçük çocuk, nefes alıp verdikçe ciğerlerinden dışarıya, içten dışa, nergis kokuları yayılıyordu. Artık içinde başka çiçekler de vardı. Çocuk, çiçek tarlasına dönüşecek kadar masum ve berraktı. Çocuğu dibe batıran anlattıkları değil yaşattıkları masallardı. Etraf, insanı kendinden geçiren kokularla dolup taşıyordu. Küçük çocuk nefes alıp verdikçe rüzgâr esiyor ve esen rüzgâr nergis kokusunu bir diyardan ötekine taşıyordu.

İçimdeki küçük çocuk zamanda yolculuk yapmak istiyordu. Milatlar yaratıp hepsini tek tek gezmek, uğradığı her bir yerde bir resim çizmek sonra zamanı durdurmak ve sonra da her şeyi yeniden başlatmak istiyordu. Çocuk, kendisinden çocukluğunu çalanları yok etmek, zaman hırsızlarını zamansızlığa hapsedmek sonra da anları tek bir anda toplamak ve yeniden başlamak istiyordu. Çocuk bir türlü büyüymiyordu. Çocuk kendi içine sinmiyordu.

Sonra çocuk başkasının içindeki başka bir çocukla karşılaştı. Dünyası kararmıştı. Suyu da zaten bulanıktı. Nergisleri ve nilüferlerinden başka hiçbir şeyi yoktu. Büyümek zorunda kaldı. Kafasının içinde çok fazla ses vardı. Çocuk, boyunun uzunluğu abisinden aldı. Kalbinin karalığını komşusundan. Çocuk bilincinin farkına vardı. Bilincinin aktığının. Anlatacakları vardı ama bir de sesler. Dışarıdan gelen karışık sesler ve kafasının içindeki sesler. 'Dur orayı silme. Hayır öyle değil. Bunu ne zaman yapacaksın. Oraya oturma!'. Anlamadı. Hiçbirini de dinlemedi. Hepsini aynı anda dinleyemezdi. Dışarıdan gelen sesleri bastırmak için kafasının içindeki seslere koştu. 'Sen hiç, hiç oldun mu? Adetaaaaaa.... Yana yana en sonunda kül oldum. Pişman mıyım asla, güzelleştim yasla. Malımı al mülkümü al.' Çocuk bir an sustu. Hüzünlü asaletini pembe dudakları ve bembeyaz dümdüz dişlerinin arkasına saklamak istedi. Gözleri de sanki yeşildi. Yaştan gelen bir yeşil.

Çocuk, ne yapacağını bilemiyor ve sadece ağlıyordu. Çaresizce. Sesli ağlaması işe yaramamıştı ve şimdi içinden ağlıyordu. Yüzünün güzelliğine de çok güveniyordu. Sonra bir gün çok korktuğu bir şey oldu. Düştü. Abisi, 'düşersen bir daha kalkamam' demişti. Çocuk,

düştü. Çocuk doğmak da istemiyordu düşmek de. Düştü. Bir süre kalkamadı. Bembeyaz dümdüz dişleri pembe dudaklarını kesti. Üzüldüğünde sızlayan burnu kırıldı. Yerde yattı ve öldüğünü sandı. Ölmek çok rahattı. Oysa kaç kere düşmüş ve kaç kere ölmüştü. Bir an hepsini hatırladı. Uzaktan gelen bir ses duydu. Hüzünlü bir müzik sesiydi bu. Cigeri yanıyordu. İçi alev alıyordu. Çocuk, öldüğü için annesi ve babasına üzülmüyordu. Çocuk, daha doğmadan ölmüştü. Onu öldürenler yaşıyor ve cezasını çocuk kendisi çekiyordu.

Bataklığına geri dönmek istiyordu. Hep başkalarının gölgesi üzerine düşüyordu. Bağırıyordu ama kimse sesini duymuyordu. Duyanlar da kafasını başka yöne çeviriyordu. Beddua taşıyordu. Önce düşmanlarını tek tek affediyordu. Sonra kendi hatalarını fark ediyor ve af diliyordu. Tanrısından af diliyordu. Kurabiyeler ona asla cevap vermiyordu. Durun diyordu hep. Durun. Daha hikâyeyi anlatmadım. Durun. Ağlamayın. Gülünce, gülümseyince her şey güzel olacak.

Çocuk küfür ediyordu. Hiç de adeti değildi. Kim uyduruyor böyle yalanları? Kim kandırmaya çalışıyor bizi? Susuyoruz ama anlıyoruz. Susun! Bir tek ablası haklıydı. Sadece sarılınca ağrılar geçerdi. Neye sarılınca? İnsanlar birbirine sarılınca mı? Bu da yalandı. Çocuk kendi kendine 'yine haklıyım' dedi. Bu kibirdi. Ama olsun. Önemli değil. Zaten herkes kibirli. Kibir en büyük günahı. Kimse farkında değildi. Herkes hayır herkes farkındaydı ama kimse umursamıyordu. Günah perdesi yırtılmıştı. Arkadaşı çocuğa öykü yazmayı yasaklamıştı.

Çocuk, nilüferlerine ve nergislerine geri dönmek istedi. Çocuk asla büyümedi. Büyüyemedi. Çünkü onu çocukken öldürmüşlerdi. Laneti, yetişkin bir çocuk olarak hayatına devam etmekte. Edemedi. Türlü yollar denedi. Defalarca tekrar etti. Ama yine de beceremedi. Gitmek istedi. Çocuk bir yetişkin olarak gidip çocuğu kurtaracaktı. Ama unuttuğu bir şey vardı. Giderse geri dönemeyecekti. Tek bir hakkı vardı ama hiçbirini kazanamadı. Bir türlü gidemiyordu. Çocuğu kurtaramıyordu.

Çocuk bir yol buldu. Ama yolu da onu yanıltıyordu. Biliyordu ama kendini kandırmayı seviyordu. Bilinci akıyordu. Bilincinin akıp biriktiği yerde kendine ait her şeyi biriktiriyordu. Saklıyordu. Asla unutmuyordu ve bundan çok rahatsız oluyordu. Kaçmaya çalışıyordu. İlk cinayetten beri kaçan adamın anısını taşıyarak kaçıyor. Yüzyıllardır kaçıyor. Kaçarken de hep bağıriyordu ve asla susmuyordu. Göğe bakarak bağıriyordu ama kimse onu duymuyordu. Yanlış yerde arıyordu. Aradığı hiçbir şeyi de bulamıyordu. Dua ediyordu ve rüya görüyordu. Rüyalarında bataklığında yüzüyordu. Göğe bakarak bağıriyordu ve beni bırakma diyordu. Yorgundu.

Çocuk bütün kötü anılarını ölümsüzleştiriyordu. Hepsini bir yerlere yazıyordu. Yazdıkça hatırlıyordu. Hatırladıkça anılarıyla ölümsüzleşiyordu. Yetişkin çocuk, çocukken öldürülen çocuğu bir türlü kurtaramıyordu. Bir yol buldu. Ama hayır dedi. Yetişkin çocuk, çocukken ölen çocuğu çok seviyordu. Zaten artık ikisi de yaşlanmaya başlamıştı. Sanki ikisi de alışmıştı. Hayır bu da bir yalandı. Birbirlerinin gölgesine sığındılar. Kaçacak yerleri de yoktu. Bataklık da artık susmuştu. Nilüferlerin hepsi dibe batmış ve boğulmuştu. Nergisler de kurumuştu.

Utaniyordu ama asla unutmuyordu. Çok konuşuyordu ama asla sesini çıkarmıyordu. Etrafında olup biten her şey midesini bulandırıyor. Yüzünü ekşitiyor ve suratını asıyordu. Kimin hangi yüzüne konuşacağını bilmiyordu. Tüy gibi hafifleyip rüzgârda savrulmak istemiyordu. Kendisi de onlardan biri olmaktan korkuyordu. Çocuk bütün köylerden kovuluyordu. Kendi gölgesine sığınıp ağlıyordu. İyi ki gölgeleri vardı. Etrafında, küçük insanların büyük gölgeleri vardı. Yani güneş batacaktı. Ama güneş bu. Fıtratında yeniden doğmak vardı.

Bilinci aktı. Hikâyeleri anlatamasa da hepsini bir araya sıkıştırdı. Hepsini birbirine karıştırdı. Çocuk artık çok yaşlanmıştı. Kendini kurtaracaktı ama zamanı vardı. Kendini hep böyle kandırdı.

üç harfliler

Mete Almalı

Sabah ezanının sesi odayı doldurup bedenini tırnaktan saça yıkladığında günü başlatmak için güneşin doğuşunu beklemeye sabredemedi. Yataktan kalkar kalkmaz üzerini değiştirmeye koyuldu. Kendini bildi bileli yatak dışında üzerinde pijamalarını barındırmazdı. Herkes görevini bilmeliydi ona göre bu hayatta. Ve ben işte tam olarak o sabah bir hikâyenin daha şahitliğini yapacaktım. Gardıroptan özel günler için ayırdığı ceketini çıkarıp sandalyesinin üzerine özenle yerleştirdi. Beni çalışma masasının çerçevesinden alıp ceketin sol yakası ile buluşturdu. Göreve başlayalı birkaç yıl olmuş -biraz da buralarda kalıcı olmayacağını bilinciyle- kiralandığı bekar evine pek eşya almamıştı. Bundan sebep okul işlerinde kullanmak maksadıyla aldığı yazıcıyı hâlâ kolisinin üzerinde kullanıyordu. Bağdaş kurup bugünkü törenin program akışını yazıcının ağzından aldı, tekrar tekrar üzerinden geçti. İlçe töreninde görev almanın heyecanı şimdiden başlamıştı. Bununla beraber öteden

birkaç kâğıt dikkatini celbetmeyi başarıyordu. Çünkü zihninin bir köşesinde bu kâğıtların muhatabı öğrenci yuva kurmuştu çoktandır. Alistırma kâğıtlarını eline alınca R. ile yaşadığı tatsız olay zihnine hücum etti. BEP'li diye yakışksız yaftalananlardandı öğrenci. Görev yaptığı okuldan haricen desteklemeye gidiyordu onu. Yedinci sınıftan sekizinci sınıfa kavuşturmuştu. Fakat tek nirengisi akıcı bir şekilde okuma yazma öğretmekti ne yazık ki. İlkokuldaki meslektaşlarına danışmıştı danışmasına ama bilmediği sulara yüzmenin tedirginliğini yaşıyordu. R. zor bir öğrenciydi. Çekingen, çabuk sinirlene ve inatçı... Zamanla alışmışlardı birbirlerine. Yol da kat ettiklerini hissediyordu öğretmen. Lakin elindeki kâğıtlarla o son derse girene kadar. Çok defa çalıştıkları seslerin ödevini yapmamıştı R. Bunun üzerine sesinin tonuna hâkim olamadı bizimki. Bir sınıf öğretmeni edasıyla mutlu mesut yürüttüğü derslere verdiği emeklerin tuzla buz olduğunu gördü o an R.'nin gözlerinde. Yüzü düşmüş, kaşları çatılmıştı. Çantasını ve içinde ne olduğunu sır gibi sakladığı poşetini hisımla alıp sınıfı terk etmişti. Araya yaz tatili girmiş yeni dönemde kendine tebliğ edilen bir Türkçe dersi planlanmamıştı R. için. Oturduğu yerde daldığı derin pusa boğazına yuvalanan yumru eşlik etti. Omuzlarına apolet gibi taktığı sorumlulukları ağır bastı bir süre sonra. Yerden kendini kazırcasına kaldırıp ceketini giydi. Günün geri kalanını neredeyse protokolden izleyecek olmanın memnuniyetiyle parlayıverdim. Fark etmiş olacak ki yerimde olup olmadığımı kontrol ettikten sonra evden çıktı.

...

Ekim'in 29'u olması münasebetiyle -ee, yüzüncü yıla da yaklaşmışken- herkes bayramlıklarını çıkarmıştı raflardan. Meydandaki şenlik havasını kürsüden izlemek tarifsiz bir histi. Ceketin içindeki kalbin heyecanı yatışmış, işleri kotarmanın rahatlığı bünyesine yayılmıştı. Derken eline bir kâğıt tutuşturdu korumalardan biri.

"8/A sınıfından R. isimli öğrenci ..." diye başlayan not karşısında ne yapacağını bilemedi ilkin. Sanki amansız bir sorgunun karşısında mülakat veriyordu. Bu sinir harbine alışkındı öğretmen olarak ama

bu seferki başkaydı. Okunacak şiirin anonsunu yaparken sesinin titremesine mâni olamadı. Öğrencilerin arasından öğrencisinin yanına gelişini izledi. Yine saçlarını annesine ördürmüş yine sinir olduğu birkaç tel yanlardan arzı endam etmişti. Üç harfliler diye fellik fellik kaçılan, angarya görülen, kaynaştırılma zahmetinde bulunulmayan ne varsa ete kemiğe bürünmüş geliyordu işte. Kürsüye yaklaşırken kaymakama selam vermeyi ihmal etmeyip törendekileri gülümsetmeyi başarmıştı bile. Elinde yine poşeti eksik değildi. Öğretmenin isyana duran dizlerinin bağına kalp atışları eşlik ediyordu. R. şiirini okurken dudaklarından dökülen her kelime öğretmenin gözlerine dolan birer yaşa dönüşmüştü. Görevini layıkıyla yerine getirmiş kürsüden ayrılmaya hazırlanan R. yerine geçmek yerine program sunucusu öğretmenine yöneldi. Elindeki poşeti ona uzatıp delifışek gözlerle ağız dolusu güldü. Ceketin yakasında iğneli olan ben ayımla yıldızımın nasıl bir milletin evlatlarını temsil ettiğimin bilinciyle bir kez daha boğuşurken öğretmenin dilinden şu iki kelime dökülebildi ancak:

- Aferin kızıma.

konup göçenler

Ubeydullah Öz

"Evvel benem, ahır benem!"

demesiyle sofradakiler saldırmalarına uzandı. Azıp yolda kalmışlar kervanındaki sıradan bir gün böylelikle kana boyandı. Tüm günahlarını bir kâfirin kanını dökmekle temizledikleri zannının huzuruyla kendilerini kapatmalarının koynuna bıraktılar.

"Eftalızır! Fe'lemennehuu!"

demesiyle sofradakiler edeb-
le ayaklandı. Karbon fiber
derilerinin altında usulca tit-
reşen enerji hatları, ilk anda bir elektroman-
yetik cezbe dalgasıyla sarmalandı. Bu sarsıntı,
metal alaşımlı sinapslar aracılığıyla her bir ro-
botun ana işlem birimine, çekirdek algoritma-
larına kadar nüfuz etti. P1R53, devrân zikrin-
nin ilk kodlanmış telkinini aktarmış, gece "La
ılahe illallah" seslerinin dijital yankısıyla adeta
yeniden programlanmıştı. Ara ara, düşük fre-
kanslı işlemci döngüsüne sahip, 2058 bant
çıkışlı, insan eliyle üretilen son robotlar uyumu
kaybedip robotik vızıltılar çıkarsa da rabı-
taları bozulmadan devrân sabaha kadar sürdü.

"Derişlik başadur,
tacı degildir."

demesiyle
sofradakiler
kaşıklarını
düşürdü
ellerinden.
Ansızın
önlerinde
peyda
olan amel
deftelerinden
süzülen irin
bembeyaz
hırkalarını
karartmaya
başladı.

araf

Demet Haksever

Gece, kâbusla kürenmiş oyuk; gündüz, dümdüz çöl gibi gelir bana. Talihi pütürlü olanlar kendini zamanın tılsımına bırakamazmış.

Düş yakamdan, karabasan düş! Kim söyledi bulutları küçümsediğimi? Bulutları oldum olası severim; sadece mezar gibi üstüme çöktüklerinde azarlarım onları.

Aynada görüntüsünü ilk defa gören bir çocuk gibi olurum; güneşin sırtıttığı, denizin yumuşadığı saatlerde. Perdeleri araladığımda oyunun adı eylemsizlik olur; kapandığında ölüm. Ölüm de bir çeşit eylemsizlik nasılsa. Şekspir aşkına, dokunmayın artık şu perdelere!

Aman ne de yavan dedikodular! İnsan yaşadığını ecelin fısıltısıyla anlarmış. Ömrün kırılma noktaları büsbütün alinyazısıymış. Tuğrul'un trafik kazası geçirmesi, Zeynep'in evlenmesi alinyazısıymış. Hayatın dönemeci bu kelimedir öyleyse. Üç sene önce, yetmişindeki dayım öldü. Geride kalanlara verilen reçete: alinyazısı. Dostoyevski, "Öleceksiniz kırk yaşınızda" diye buyurmuştu. Onun yazgı hakkında bilgisi yoktu galiba. Kırktan çok namussuzlar yaşarmış. Adamı boşuna dokuz köyden kovmamışlar!

Benim daha on üç senem var kırk yaşına. Azrail bana Dostoyevski kılığında gelirse soracağım ona: niçin kırk sayısını seçtiğini. Amma da gösterişli olur ha ölümüm o zaman. Tadından yenmez.

Kulağımda ahenkle söylenen bir ses... Gözlerimi ovuşturup takvime baktım: 14 Şubat, Pazar. Öğle ezanı sonrası okunan selanın bulanıklığından güç bela birkaç sözcük yonttum: Adil Ağa Mahallesinden Sermet Zengin. Nasıl da iyi bilirdim merhumu. Hakkımı en içten duygularla helal ediyorum.

EL FATİHA – SERMET ZENGİN

Ah, hamurunda gam mayası hiç eksik olmamış ihtiyar... En son camii kapısında otururken görmüştüm. Camiye imamdan sonra en çok giden oydu. Yakın zamanda torununun mürüvvetini göreceği için ne mutluydu. Torun mürüvvetiymiş, ah! Nicesi torununu bile görmiyor. Bu ufacak hayalinden haberdar olduğumdan mıydı kederim?

İç sıkıntılarımın reçetesi belli: alınyazısı. Kimi sıkıntılar güneşe gedir; sıkıntıların karnını deşip içinden güneşi çıkarmayı isterdim. Sence benden bir güneş katili çıkar mı karabasan?

Ellerimdeki demir soğukluğu, evdeki keder kokusu üç beş güneş sonra geçer. Kalbimde dolaşan yılanlar tuzaklara takılır. Dışarı çıkıp biraz yürüsem, yaşlandığını, dünyayı göreceği kadar gördüğünü, vadesinin dolduğunu söyleyecek mahalleli. Dostoyevski de bu düşüncede idi. Yaşasaydı, alnını karıştırdı; ihtiyarcığın fazla yaşadığı günleri, kırk yaşından önce ölenlere dağıtırdı.

Öfkeli filan değilim. Ömür dediğimiz: gölgelerin geçidi. Bu da benim ömrümün bir sayfası. Nasıl olur da her yaşam öyküsü ölümle sonuçlanır? Bu kendi adına düpedüz ihanettir.

İki aspirinlik canı var bu sancılarımın. Kuş gibi hafifleyeceğim.

Seni gidi Dostoyevski seni! Seni gidi Camus seni! İhtiyarın öldüğünü duydum; kalkıp sütlü kahve filan içmem. İnsan, acıya da saygı duymalı biraz. Annem eğer kırkında ölseydi, ne Dostoyevski'yi ne de o

gün sütlü kahve içenleri affederdim.

Ali'nin en azından annesinin ölüsüne saygısı vardı. Onun da sütlü kahve içme hevesi kamçılanabilirdi ama kendi iradesini terbiye etmişti; salep bile içmemişti. Annesine de Azrail abdestli, namazlı biri olarak gelirdi. Azrail'i Dostoyevski kılığında görmek için dua etseydi, eminim o kılıkta gelecekti. Neyse, herkesin tarzı farklı.

Hazır baş ağrım dinmişken—Sermet Zengin kadar olmasa da—imanlı bir çay demledim. Aspirin, baş ucu ilacım oldu. Baş ucu kitabım hiç olmadı. Bazen çok sevdiğim bir yazarın lafı ağrıma gider, rafa kaldırıyorum. Sonra bir bakmışım, aynı kitap gelmiş yine baş ucuma yerleşmiş; kızdığım o cümleler en sevdiğim cümleler oluvermiş.

Huyum kurusun, ruhum da böyledir: sabah başka, akşam başka. Böyle değişken olmam, hayatımın en ağır imtihanıdır. Sakın ola buna da alinyazısı lakırdısını etmeyin. Evrende her şey durmadan değişir demişti ya sayın feylesof; ben de bu her şeyden biriyim.

Bir daha uyarmayacağım seni:

Düş yakamdan, karabasan düş!

Cizer:

M. Talha Özmen

MTO
10.201

kökler ve sırlar

Aziz Erdoğan

Dağların arasında kaybolmuş, sislerin hiç dağılmadığı bir kasaba vardı. Adı haritalarda bile görünmüyordu. Buraya yolu düşenler ya yanlışlıkla gelmiş ya da bir şeylerden kaçıyorlardı. İlyas ikinci gruptandı. Günlerdir yoldaydı. Çizmelerinin tabanı çatlamış, omzundaki deri çanta ağırlaşmıştı. Kasabaya adımını attığında taş döşeli yolların garip bir şekilde sessiz olduğunu fark etti. Evlerin pencerelerinden bakışlar ona odaklanmıştı ama kimse dışarı çıkmıyordu. Kasabanın meydanına vardığında dikkatini çeken ilk şey meydanın ortasında yükselen devasa bir ağaç olmuştı. Ağaç bir anıt gibi göğe yükseliyor, dalları gökyüzünü delip geçiyor gibi görünüyordu. Gövdesi, asırlarca ayakta kalmış olmanın izlerini taşıyordu. Derin çatlaklar ve buruşuk kabuklar zamanın ona bıraktığı yaralardı. Gövdeye dokunan rüzgâr ağaçtan garip, uğultulu bir ses çıkarıyordu, sanki içinde bir ruh yaşıyordu. Kökleri meydandaki taş kaldırımın altından yüzeye çıkmış, kasabanın dört bir yanına dağılmıştı. İlyas köklerin üzerinde ince damarlar fark etti. Ve bu damarlar bir kalp gibi şişip sönüyor, belli belirsiz parlıyordu.

İlyas başını çevirip etrafına bakarken eski, devasa bir saat kulesinin altında bir han gördü. Hem dinlenmesi hem de bir şeyler yemesi gerekliyordu. Han loştı. Duvarlarındaki kararmış tablolar sanki İlyas'ı izliyordu. Kasabanın havası, hiç kimseyle konuşmadan bile İlyas'a buranın bir sır sakladığını hissettirmişti. Ama İlyas'ın asıl dikkatini çeken hanın arkasındaki küçük kapıydı. Kapının üzerinde "Aynacı" yazıyordu. Harfler boyasından sıyrılmıştı ama hâlâ okunabiliyordu. Kapıyı açtı. Bodruma inen taş basamaklara adımını attığında havanın soğuduğunu hissetti. İçeri girdiğinde, karanlığın içinden bir kadın sesi geldi.

"Bir ayna seçmek için geldiniz değil mi?"

Kadın, gözleri neredeyse beyazlamış yaşlı biriydi. İlyas kadına bakarken bir şeylerin normal olmadığını hissetti. Bu yaşlı kadının te-ninde zamandan iz yoktu.

"Hayır, sadece merak ettim."

Kadın gülümsedi, elindeki bezi bırakarak İlyas'a doğru yürüdü. "Merak, buraya gelenlerin her zaman bahanesidir. Ama aslında bu-
raya gelen herkes, bir şeyler kaybetmiştir."

İlyas kadının söylediklerini anlamasa da gözlerini duvarlara dizil-miş aynalara kaydırды. Her biri farklı boylarda, farklı çerçevelerde olmasına rağmen hepsinin camı mükemmel şekilde temizdi. İlyas aynalardan birine yaklaştı. İçinde sadece kendi yansımasını değil başka bir görüntü de gördü: çocukluğundaki evini. Ve ev alevler içindeydi. İlyas, geri çekildi. Yutkundu. "Bu nasıl mümkün olabilir," diye fısıldadı. Kadın İlyas'a bir ayna daha gösterdi. Bu daha küçüktü, çerçevesi yaldızlıydı. "Bu ayna sadece geçmiş değil geleceği de gös-
terir. Ama dikkat et, gördüğün şey sana ait olmayabilir."

İlyas tereddütle aynaya baktı. Bu kez yanıp sönen görüntülerde ka-sabanın halkını gördü. Her biri bir sır saklıyordu. Yaşlı bir adam kapıyı kilitledikten sonra kanlı anahtarı cebine atıyordu. Genç bir kadın saat kulesine bir kutu gizliyordu. Ve bir çocuk, İlyas'ın küçük-lüğüne benzeyen bir yüzle ona bakıyordu.

“Bu çocuk kim?” Kadın gözlerini İlyas’tan kaçırdı. “Bu kasaba, kendi yükünü taşır. Eğer bu sırların peşine düşersen, bu yük seni de içine çeker.”

İlyas aynayı bırakıp geriye döndü. Ama artık gitmek istemiyordu. Görmesi gereken şeyler, çözmesi gereken bir sır olduğunu hissetti. Belki bu kasaba onun geçmişini de saklıyordu.

İlyas hanın bodrumundan çıkarken zihni karmakarışıklı. Aynada gördükleri bir anı mıydı yoksa zihninin bir oyunu mu? Sokaklarda yürürken bir çocuk gördü. Gözleri büyümüş hâlde ona bakıyordu. Çocuğa doğru yürüdü.

“Merhaba, bana yardım edebilir misin?” Çocuk hiçbir şey söylemeden koşmaya başladı. İlyas ardından seslense de bir cevap alamadı. O da koşmaya başladı. Çocuğun girdiği sokaktan döndüğünde karşısına bir adam çıktı. Adamın orta yaşlı, iri yapılıydı. İlyas’ın yolunu kapamıştı.

“Burada kimse seni istemiyor yabancı,” dedi sert bir sesle. “Ne arıyorsan bulamazsın.”

İlyas geriye çekildi. “Sadece geçiyordum,” dedi. “Ama burada bir şeyler var ve siz de saklamakta oldukça kötüsünüz.”

Adam cevap vermedi, kısa bir süre İlyas’a baktıktan sonra sessizce uzaklaştı. Ancak İlyas adamın arkasından bir kadının çıkıp ona katıldığını fark etti. Kadının yüzü tanıdıktı. Bu anada gördüğü kadındı. İlyas onları takip etmeye başladı.

İlyas, adam ve kadını kasabanın terk edilmiş yerine kadar takip etti. Eski bir eve girdiklerini gördü. Kapı yarı aralıktı. İçeriden fısıltılar geliyordu. İlyas kapıya yanaşıp içeriyi dinledi.

“Eğer ayna ustası öğrenirse işimiz biter,” diyordu adam.

“O zaten her şeyi biliyor,” diye yanıtladı kadın. “Onun gözünden hiçbir şey saklayamayız.”

İlyas duyduklarından hiçbir şey anlamıyordu ve içeri girmeye karar verdi. Kapıyı ittiğinde adam ve kadın irkilerek ona baktılar.

“Sana buradan git demiştim.”

“Ne saklıyorsunuz? Aynada gördüklerim gerçek mi?”

Adam sinirlendi. İlyas'ın üzerine yürümeye kalkarken kadın durdurdu onu.

“Bekle , bazı şeyleri bilmesi gerekiyor.”

Leyla, adamı kenara itip konuşmaya başladı.

“Meydanda gördüğün ağaç, bizim tüm sırlarımızı barındırıyor. Onu rahatsız eden, sırların açığa çıkmasını göze alır.”

“Onun sizi izlediğini hissetmiyor musunuz? O ağaç bir insan gibi, garip garip sesler çıkarıyor. Kökleri parlıyor. Siz burada, o ağacın gölgesinde mi yaşıyorsunuz?”

“Gölgesinde değil kökleri arasında yaşıyoruz.”

Tam o sırada kasabalılardan biri koşarak geldi.

“Ağacın kökleri hareket etmeye başladı. Herkesin geçmişi tekrar gün yüzüne çıkabilir.”

İsmail, İlyas'ın yakasına yapıştı. “Hepsi senin yüzünden. Sen gelmeden önce sırlarımızla yaşayıp gidiyorduk. Şimdi herkes birbirinin sırrını öğrenecek. Neler olabileceğini tahmin edebiliyor musun ha?”

Leyla araya girerek İsmail'i sakinleştirdi. “Bırak çocuğu. İlyas'ın burada olması kaderin bir parçası olabilir,” dedi. “Ama İlyas, bu ağaçla olan bağını inkâr edemezsin. Buradaki herkesin geçmişi, bu ağaca kök salmıştır; seninki bile.”

İlyas şaşkınlıkla Leyla'ya baktı. “Ne demek istiyorsun? Ben sadece yolcuym. Buradan geçiyordum. Bu kasabayla bir bağım yok.”

“Hatırlamıyorsun değil mi? Çocukken buradaydın. O yangın... Ailenin ölümüne neden olan o yangın, bu kasaba ve ağaçla bağlantılı.

İlyas'ın zihni bulanıklaştı. O korkunç görüntüler, alevlerin yükselişi, bağırışlar... Ama detaylar hep sisliydi.

“Ne yapmam gerekiyor?”

“Ağacın köklerine inmeliyiz.”

İlyas, Leyla ve İsmail meydandaki ağacın yanına gelip gövdesindeki açıklıktan içeri girdiler. İçerisi, yer altına doğru kıvrılan, köklerle dolu bir tüneldi. Tünelin duvarlarından fısıldayan sesler yükseliyordu. İlyas, her adımında geçmişine dair görüntüler görüyordu: yangın, bir çocuk ve karanlık bir gölge.

“Bir dakika dedi,” İlyas. “Neden geçmişten anılar görüyorum? Yoksa bu bir tuzak mı?”

Leyla elindeki lambayı kaldırdı. “Evet, bizimle oynuyor. Bizi geçmişimizle korkutup yıldırmaya çalışıyor. Ama ilerlemeye devam etmeliyiz. Köklerin merkezine ulaşmadan hiçbir şey öğrenemeyiz.”

Tünelin sonunda bir oda buldular. Odanın ortasında ağacın en kalın kökü bir kalp gibi atıyordu. Köklerin yüzeyinde parlayan semboller vardı. Bunlar, kasaba halkının sırlarını temsil ediyordu.

İlyas köke dokunduğu anda zihni aydınlandı. Yangından kaçarken bir yabancıyı onu kurtardığını ve bu ağacın dibine bıraktığını hatırladı. Leyla ve İsmail de kendi sırlarıyla yüzleştiler. Leyla'nın babası ağacı korumak için annesini feda etmişti. İsmail ise geçmişte yaptığı yanlış bir seçimle arkadaşının ölümüne sebep olmuştu.

“Ağaç sırları saklıyor ama bu sırlar bizi tüketiyor,” dedi İlyas. “Buna bir son vermeliyiz.”

İsmail itiraz etti. “Eğer ağacı yok edersek, kasaba çöker. Hepimiz kayboluruz.”

Leyla İlyas'a baktı. “Ağacı yok etmek zorunda değiliz. Sırlarımızla yüzleşirsek, ağaç bizi serbest bırakabilir.

İlyas kökün üzerindeki sembollerle dolu bir noktaya odaklandı. Orada kendi sırrını temsil eden bir sembol parlıyordu. Elini uzattı ve dokundu. Bir anda yangınla ilgili her şeyi tam olarak gördü. Yangını başlatan da ailesini kurtarmaya çalışırken yangını yanlışlıkla büyüten kişi de kendisiydi. Bu gerçekle yüzleşmek içinde bir ağırlık yaratmıştı. Diğer yandan da özgürleştirici bir duyguydu. “Artık her şeyi biliyorum ve saklamayacağım,” dedi.

Leyla, İsmail ve diğer tüm kasabalılar tek tek kendi sırlarını açığa çıkarıp birbirlerine söylediler. Ağacın kökleri sembolleri yavaşça emerek parlamayı bıraktı.

Tünelden çıkıp yüzeye döndüklerinde kasabanın atmosferi değişmişti. Ağaç hâlâ oradaydı ama dallarındaki ağırlık kalkmış gibiydi. İnsanlar kendi sırlarıyla yüzleşmiş, daha hafiflemiş bir şekilde hayatlarına devam ediyorlardı.

Leyla, İlyas'ın yanına geldi. “Sırlarımız bizi bağlayan zincirlerdi. Ama şimdi özgürüz.” İlyas ağaca son bir kez baktı. “Bazen sırlarımızla yüzleşmek, kendimizi bulmanın tek yoludur.”

Kasaba geçmişin yükünden kurtulmuştu. Ve İlyas yolculuğuna devam etmek üzere kasabadan uzaklaştı. Ancak bu kez, kim olduğunu ve nereden geldiğini bilerek.

معالم ناجی

عُبَيْدِيَّةُ

صاحب و طابعی :

از میرده کناجی احمد صبری

UBEYDİYYE (Arapça ve Farsça Latifeler)

Eserin Orijinal İsmi: Risâle-i Dilgüşâ (Letâif)

Yazar: Ubeyd-i Zâkânî (ö. 772/1370'ten önce)

Osmanlı Türkçesine Çeviren: Muallim Naci
("Ubeydiyye" ismiyle çevirmiştir).

Sadeleştiren: Mustafa Emin Öz

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولمشدر

استانبول

(مهران) مطبعه سی — باب عالی چاده سنده نومرو ۷

۱۳۰۵

ubeydiyye II { Tefrika hâlinde yayınlanır. İlk bölümü onuncu sayıda yayınlanmıştır. }

Mustafa Emin Öz

6. Doktorun Kesin Çözümü

Yaşlı bir adam doktora gitmiş ve dert yanmış:

“Doktor bey, üç tane eşim var. Sürekli böbreklerim, belim ve mesanem ağrıyor. Bu ağrılardan kurtulmak için ne yememi tavsiye edersiniz?” Doktor gülümseyerek cevap vermiş:

“Dokuz talak macunu!”

7. Babadan Güvenli Talimat

Kazvinli bir adamın oğlu kuyuya düşmüş. Babası panikle kuyuya eğilip seslenmiş:

“Canım oğlum! Sakın oradan bir yere ayrılma! Ben hemen gidip bir ip getireyim de seni kurtarayım!”

8. Kendi Sesinin Peşinde

Koşarak ezan okuyan bir müezzin görmüşler ve merakla sormuşlar:

“Neden koşarak ezan okuyorsun?” Müezzin, nefes nefese cevap vermiş:

“Sesimin uzaktan daha hoş geldiğini söylüyorlar. Ben de kendi sesi mi uzaktan duyabilmek için koşuyorum!”

9. Arkadaş Tavsiyesi

Adamın biri dostuna dert yanmış: “Gözüm çok ağrıyor, ne yapсам acaba?” Dostu cevap vermiş: “Benim de geçenlerde dişim fena ağrımıştı. Çektirince geçti, rahata kavuştum.”

10. Zeki İhtiyar

Gazneli Sultan Mahmud, sırtına yüklediği diken çalılarıyla yolda zorlukla yürüyen yaşlı ve zayıf bir adama rastlamış. İhtiyarın bu hâline çok üzölmüş ve yanına gidip sormuş:

“Ey ihtiyar! Seni bu zahmetten kurtarmak isterim. Söyle bana, sana bir kese altın mı, bir eşek mi, birkaç koyun mu, yoksa bir bağ mı vereyim?” Yaşlı adam gülümseyerek cevap vermiş:

“Sultanım, altınları verin belime kuşanayım, eşeğe bineyim, koyunları da önüme katıp o bağa doğru gideyim. Sayenizde ömrümün geri kalanını orada huzur içinde geçireyim.”

Bu zekice cevap Sultan Mahmud’un çok hoşuna gitmiş ve adamın istediği her şeyin kendisine verilmesini emretmiş.

11. Kelin Savunması

Kel bir adam hamamdan çıktığında külahının çalınmış olduğunu fark etmiş. Hemen hamamcıya gidip hesap sormaya başlamış. Hamamcı kendini savunmuş:

“Ama efendim, siz hamama geldiğinizde başınızda külah falan yoktu.” Kel adam başını göstererek kalabalığa bağırırmiş:

“İnsaf edin! Bu baş, sokakta külahsız gezdirilecek bir baş mıdır?”

devam edecek...

Uğur Cumaoğlu

ile dijital dünya üzerine

Zeki Altın

İnsan, genetik kodlarından derisindeki gözeneklere kadar bütün bedeni ile bir hafızadır. İçinde yaşadığı toplum, çağ, dönem, tarih vs. her şey bu hafızanın bir parçasıdır. İnsan olmadan toplumsal ve tarih bir hafıza da oluşmaz. Kısacası insan, dünya bugüne taşıyan ve yarına aktaracak olan hafızanın kendisidir.

Merhaba. Yapay zekânın ihtiyaçlar konusunda artık üst seviyede bir duruma geldiği kanıksanamaz bir gerçek. Neredeyse günlük hayatta birçok temel ihtiyaçların karşılanması yapay zekâ yardımıyla sağlanıyor. Peki edebiyatta durum nasıl? Artık bir yapay zekâ edebiyatı döneminin eşliğinde olduğumuzu söyleyebilir miyiz?

Merhabalar. Öncelikle farkında olunması gereken önemli bir detay var ki, o da yapay zekâ edebiyatı döneminin eşliğini çoktan aştığımız. Evet yapay zekâ hayatımızın hemen her yerine nüfuz eden hatta bunun da ötesine geçerek hayatımızın her noktasını kontrol eden bir aktör oldu. Bu aynı zamanda kültürel hayatımıza da etki etmesi ve giderek onu kontrol altına alması demek. Gerçek bir insan gibi edebiyatın birçok farklı türünde ürün ortaya koyabilen, bu ürünleri dijital/sanal ortamda satışa çıkarabilen, bir yazar ve edebiyatçıdan kolayca ayırt edilemeyen bir kültürel aktör var karşımızda. Sadece uzman isimlerin analizleri sonucu fark edilebilen yapay

zekâ yazarları birçok platformda ödül için bile yarışabiliyor. Bunun yanında hiçbir edebi özgünlüğü olmayan, yapay zekâyı kullanarak birçok kitap yayınlamış ve sayısı her gün hızla artan sözüm ona yazarlar da mevcut. Teknoloji, “insan”ı giderek tüm hayatlardan, yaşamın kendisinden çıkarıyor olsa da bu şekilde ne yazılırsa yazılsın, her halükârda yapay zekâ insanı taklit ederek bunu yapıyor. İnsanın yerini doldurabilecek yine insanın kendisidir.

Yapay zekâ orijinalden çok bir replikasyon üretim sağlama merkezi hâline de geldi. Bu da bizi sinemada, sanatta, edebiyatta görünürde replika ürünlerle karşı karşıya getirmeye başladı. Öz ile replika arasında yapay zekâyı nasıl konumlandırabiliriz?

Yapay zekâ, algoritmalar aracılığıyla metinleri kopyalayıp veriye dönüştüren, topladığı bu verileri yeni bir formda tekrardan önümüze koyan ve bunu matematiksel olarak yapan bir robot. Kabiliyetlerini belirleyen sınır ise kullanmış olduğu veri tabanı. Yani siz nasıl bir eser istediğiniz konusunda gerekli komutları yapay zekâyı verdikten sonra onun yapacağı şey, bu komutlara uygun çıktığı önünüze koymaktır. Yapay zekâ, yaşama bir edebiyatçı gibi sözel bakmaz, matematiksel bakar. Çünkü onun işi hesaplayıp saymaktır. Bize sözel olarak görünen ona matematiksel görünür. Yapay zekâyı yazılan her ne olursa olsun, matematiksel olanın kelimelerle ifade edilmesi olacaktır. Hâliyle bu “ürün”lerde “öz”günlük aramak da abesle iştigaldir. Kültür ve edebiyat dediğimiz ne varsa zaten sayılabilen ya da hesaplanabilen bir şey değil. Yapay zekâ bize istediğimiz kadar edebi ürün verebilir fakat hiçbir yapay zekâ “gerçek bir edebi eser” veremez. Gerçek eser ruha ihtiyaç duyar ve onu özgün kılan da budur. Bu da insan ile yapay zekâ her zaman birbirinden ayıracak mihenk noktasıdır. Ürünü, ona uygun makinelerde seri biçimde üretebilirsiniz ancak “eser”in seri üretimi yoktur. Nitekim her okur bir edebiyatçının yazdığı eserin orijinal hâlini değil onun yayıncı tarafından piyasaya çıkarılmış kopyasını okur. Özgün olan hâli her zaman yazarın kendisindedir. YZ’nin kendisi insanın bir replikası iken ondan özgünlük beklemek Pinokyo’nun gerçek bir çocuğa dönüşmesini umut etmektir.

Yapay zekânın tahakküm altına aldığı çağımızda felsefenin ve manipülasyonun yeri ve önemi üzerine konuşmak istiyorum. Olumlu ve olumsuz yanlarıyla neler söyleyebilirsiniz?

Aslında en başta anlaşılması gereken şey, teknolojiyi kimin ya da kimlerin geliştirip ürettiği, bunu ne amaçla yaptığı ve tüm bu çaba ile hakikatte neyin hedeflendiğidir. Herkesin bildiği gibi bilim ve teknoloji, ilerleme ve gelişim konusunda birbirini destekleyen ve artık birbirinden ayrılması mümkün olmayan alanlar. Tüm bu ilerleme ve gelişimin çatısı olarak felsefeyi de işin içine kattığımızda, insanlık olarak gelişimimizin hangi yöne doğru evrildiğini de görürüz. Her yönü ile insanlığın faydasına çalışıp ilerlediği sürece hiç sorun yok, ancak bunun her zaman böyle olduğu veya olacağı konusunda hiç kimse garanti veremez. Bu güvence tam anlamıyla sağlanamayacağından güven konusunda tam bir bağımsızlığın gelişmesi de mümkün olmayacak. Nitekim bu gelişime katkı sağlayan tüm aktörlerin her açıdan insanlığın faydasına çalıştığını söyleyemeyiz. Zira teknolojinin sivil ve askeri teknoloji olarak ikiye ayrılması bile bunun açık bir kanıtıdır. Francis Bacon'un yaklaşık beş asır önce söylediği “bilgi güçtür” sözü, bilginin nitelik ve nicelik açısından tartışmaya açık olduğunu bize söylediği gibi bilginin “kime ve neye” karşı bir güç olduğu sorularını da sormamıza sebep olur. Bugün bilginin otoritesi olarak kabul gören bilim ve onun imkânsız görüneni mümkün kılan sihirli değneği teknoloji ile istediğiniz her şeyi manipüle edebilir, tüm dünyayı ve insanlığı tek fikirde bir araya getirebilir, hatta kapanması çok zor mevziler açıp kolayca savaşlar çıkarabilirsiniz. Yani bilim ve teknoloji, bu gelişme ve ilerlemenin aktörlerinin gerçek niyetlerini maskelemek için kullandıkları çok ikna edici araçlara dönüşebilir. Biz de bu süreçte çok kolay bir biçimde manipüle edilebilen kullanışlı aparatlar olabiliriz.

Son çıkan “Dijital Cehalet” kitabın üzerine biraz konuşalım istersen. Bu kitabın bir yerinden şöyle bir alıntı yapmak istiyorum: “Organik-Toplumsal hafızanın dijital belleğe dönüşmesi, insanın dijital kullanıcı olarak tanımlanması ve paylaş butonunun hep aktif olması nedeniyle herkesin her an her şeyini “bulut”a aktarması insanî hafızayı da giderek sıfırlıyor.” Bu alıntıyı Game Of Thrones dizisinin son bölümünde kral seçimi yapılırken sakat bir çocuğun birçok asker ve yönetici arasından kral seçilmesine bağlamak istiyorum. Diziyi izleyenler bu son sahnedeki konuşmayı bilecektir ki Bran Stark yani sakat çocuk üç gözlü kuzgun olmasıyla ve yaşadığı hikâyesiyle bilinir. Hatta geçmişe giderek birçok anılara şahit olup onları kendisinde yaşatan tek kişidir. Öyle ki Triyon Lennister, onun kral olması yönünde oy kullanırken şu sözleri kullanmıştır: “O bizim hafızamız. Hikayelerimizin tek koruyucusu.”

Bundan yola çıkarak sormak isterim, yapay zekâ bizim hafızamız veya hikâyelerimizin koruyucusu olabilir mi?

İnsan, genetik kodlarından derisindeki gözeneklere kadar bütün bedeni ile bir hafızadır. İçinde yaşadığı toplum, çağ, dönem, tarih vs. her şey bu hafızanın bir parçasıdır. İnsan olmadan toplumsal ve tarihî bir hafıza da oluşmaz. Kısacası insan, dünü bugüne taşıyan ve yarına aktaracak olan hafızanın kendisidir. Buradaki hafızadan kastım durağanlık değil, derin şuura sahip bir olgunluk ve yetkinliktir. İnsandan insana aktarılan da bu hafızadır. Bunun dışında gelişecek tüm sapmalar hafıza kaybı olarak tanımlanabilir ki bu sapmalar “insan” olma çabası terk edildiği zamanlarda ortaya çıkar ve insanlık, aldığı darbeler sonucunda hafızası tekrardan yerine geldiğinde normale döner. Bu dönüş, insanın gerçek hikâyesine, hakikatine dönmesidir. Bu nedenle ne insan ne de onun hafızası, hiçbir dijital belleğe sığmaz. Zaten kastettiğim bu insani özellikleri dijital bir veriye dönüştürmek de mümkün olmaz. Dijital belleklere, veri tabanlarına, buluta aktarabileceğimiz, yazılı ya da sözlü olarak kelimelere, sayılara dönüştürdüklerimiz olabilir. Kısıtlı ve belli amaçlar için kullanılacak, depolanabilen, saklanabilen ve ihtiyaç durumunda

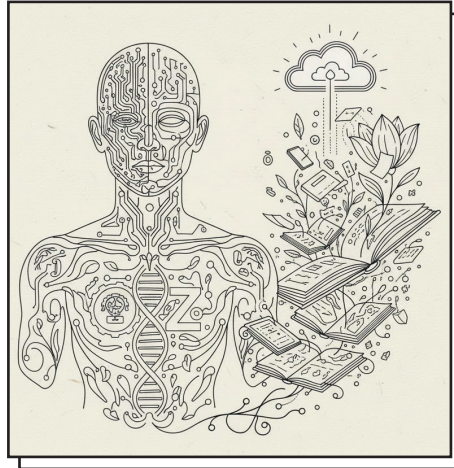
kolayca ulaşıp kullanılabilir veri için yapay zekâ tüm algoritmaları ile iyi bir operatör olabilir fakat ne kadar zeki ve kabiliyetli olursa olsun tasarımcısından üstün olmaz. Çünkü tasarımcı her zaman tasarladığından üstün olacaktır. Yani Bran Stark/insan her zaman hafızamızın ve hikâyelerimizin gerçek koruyucusu, üç gözlü kuzgun ise yapay zekâ olmayı sürdürecektir.

Nesneler konusunda konuşmak isterim. Sinemada, tiyatrodan, öyküde, romanda, şiirde... Şimdi farklı bir soru olarak dijital dünyada yahut yapay zekâ için senin adına üç nesneyi sorsam hangilerini konuşabiliriz?

Bu soruyla bin yıl önce karşılaşıyordum cevap olarak divit, hokka, parşömen/kâğıt; yüz yıl önce karşılaşıyordum telgraf, daktilo, radyo derdim fakat bugün için buna verdiğim cevap akıllı telefon, tablet ve bilgisayar olur. Bu hızla gidersek belki de yirmi yıla bunlardan da bahsetmeyeceğiz. Şu an için insanları her an birbirine bağlayan teknolojilere o zaman geldiğinde belki de hiç ihtiyaç duyulmayacak. Ya teknolojik araç veya aparatlardan tamamen kurtulacağı bir seviyeye ulaşacak ya da tamamen onun kontrolü altına girecek.

Yapay zekânın sinema dünyasındaki yeri hem kurgu içeriği hem de araçsal/teknik açıdan çok ileri bir safhaya taşındığını söylemiştik.

O kadar ileri bir düzeyde ki, artık normal bir insan dahi algoritma ve komutlar vasıtasıyla bazı programlar aracılığıyla kendi filmlerini yapıyor. Özgünlük- emek- haz üçgeninde sormak gerekirse eski ile yeni arasında ortaya çıkan filmlerin seyirci dünyasındaki yeri nasıl bir konumlan(dır) maya sahip olacak?

Sinemanın sıfır noktasından bugüne doğru bakacak olursak, aslında sürecin kameranın icadı ile başladığını görürüz. Eğer kamera icat edilmemiş olsaydı belki de sinema da olmayacaktı. Yani kameranın icadı aynı zamanda sinemanın da icadıdır diyebiliriz. Buna göre sinemanın zaten teknolojik olarak sürekli gelişim gösteren bir keşif veya icat olduğunu söylemek yanlış olmaz. Sinemayı sanata dönüştüren ise insanın hikâyesi ve yaşamın gerçekliğidir. Bu hikâye ve gerçeklik, yönetmenler ve onların bu çabasına katkı sunan tüm film ekibinin gayret ve emeği ile sanata dönüşür. Gerçek bir film çekmenin ne kadar zahmetli ve maliyetli bir iş olduğunu ancak bu eforu harcayan kişiler bilir. Zaten işin özgünlüğü de tam olarak burada kendini gösterir. Evet günümüzde sürekli gelişen teknolojilerle bu iş giderek kolaylaşıyor diye düşünülebilir. Bunun haklı yanları da olabilir. Fakat gerçek bir mekânda kurulmuş bir film seti ile dijital ortamda kopyalanmış resimlerle hazırlanan kurgunun aynı özgünlükte olması beklenemez. Seyirci sinemaya istediği kadar eğlence ve haz aracı olarak baksın, bu gerçek değişmez.

İnsan, kendi tanrısını yaratmada ve kendini tanrı olarak görmeye bir figür olarak her zaman tarihî süreçlerde ve dönemlerde önemini korumuştur. İnanç faktörünü devreye sokarak kimileri inançla iç dinamiklerini dengeledi kimileri ise bu inanç kavramının kendinde olan seyri sebebiyle bir tanrı olma sevdasına düştü. Transcendence filminde de Dr. Will Caster'ın yapay zekâ yardımıyla geniş bir internet ağını kullanıp tanrılaşma odağında bir serüven seyrettiğini görüyoruz. Tanrı- İnsan- Yapay Zekâ ilişkisinde yeni dönemin efendi- köle ikileminde insanın yerini nasıl görüyorsun? Tâbi film bağlantısı üzerinden manipülasyonu da bir itici güç etkeni olarak düşünebiliriz süreç içinde.

İnsanın tanrılaşma merakı ya da sevdası yeni bir şey değil. Bu, ilk yazılı örnek olarak kabul edilen Sümerler'in Gılgamış Destanı'ndan beri var olan bir arayış. Bunun belki de en önemli sebebi insanın tanrıyı her zaman kendisine benzeyen bir varlık olarak düşünmesidir. Üstelik buna dışarıdan eklenen güç ve otorite de katılınca

Ölüm ya da ölümsüzlük insanın sorunudur tanrının değil. Kesin olan bir şey var ki bilim ve teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin, ölümü aşmak bu ilerlemeyle ve bunların sunduğu imkanlarla mümkün olmayacak.

bu istek de takıntıya dönüşmeye başlıyor. Oysa insanın yegâne hakikati onun net bir şekilde acizliğidir. İnsanın mitolojilerinde, tarihinde, felsefesinde, edebiyatında, sinemasında ve sanatında sürekli bir ölümsüzlük arayışı vardır. Transcendence, kurgusal olsa bile bu örneklerden sadece biri ancak insanın ölümsüzlük arayışı, filmde de görüldüğü üzere, bilim ve teknolojinin desteği ile mümkün olabileceğini anlatan Dr. Will Caster'ın ölümü aşma hikâyesine dönüşüyor. Tanrı insanı tasarladı, insan da yapay zekâyı. Yapay zekâ bir keşif veya icattır lakin insan bir keşif veya icat değildir. İnsan, bu nedenle aradığı ölümsüzlüğü yanlış anladığı için her zaman yanlış yerlerde arıyor. Ölümü aşmak ile ölümsüz, ölümsüz olmak ile de tanrı olunmaz. Ölüm ya da ölümsüzlük insanın sorunudur tanrının değil. Kesin olan bir şey var ki bilim ve teknoloji ne kadar ilerlerse ilerlesin, ölümü aşmak bu ilerlemeyle ve bunların sunduğu imkanlarla mümkün olmayacak. Fakat insan, bu rüyasını her zaman kurgularda ve hikâyelerde aramaya devam edecek. Bunun farkında olan her insan da biyolojik olarak öleceğini bildiğinden bıraktığı eserlerle ölümsüz olmayı tercih eder.

Muhammet Durmuş

ile Margo üzerine

Elif Mert

Bazı realitelerin insanı yırtıp gecen bir yanı vardır. Margo da yırtıp geçer. Dünyanın pek umurunda olmadığımız gibi Margo da sonrasını umursamaz.

Muhammet Durmuş'un şiir üslubu dalgalı bir denizde kendinden emin bir gemi gibidir. Coşkunluk daha dizelere gelmeden şiirlerine koyduğu başlıklarda kendini belli eder. Onun şiirini okurken sert çıkışlara, orijinal imgelere rastlarsınız. Bazen de "herhangi" bir nesnenin "herhangi olmadığı" bir evrene giriş yaparsınız. Oluşturduğu mısraların naif bir dili vardır. O bu işe yıllarını vermiş bir şiir işçisi. Uzun bir zamandır şiir editörü. Ancak buna sığmaz. Yazdığı her şiirde kendini geliştirmeye ve başka editörlerden ve şiir işçilerinden fikir almaya devam eder. Şiir onun için bazen acı, bazen öfke, bazen estetik, bazen de sosyoloji.

Ve Margo, onun yeni çıkan ilk öykü kitabı. Muhammet Durmuş'un hikâye üslubu ile tanışacağımız durak:

Araba yıkayan kara oğlanın derdini biliyordum ama kendi derdimden bihaberdim. Kaçtığım neyse onu da içimde götürdüğüm muhakkaktı. Yanımdaki adam pet şişenin ağzını açmış bir şeyi hesap eder gibiydi. Işıklar söndü. Karanlığa daldım. Sahi, evini terk edip nereye gidiyorsun öğretmen?

Söz Muhammet Durmuş'ta. Edebiyat sizin için neyi ifade eder?

Hayatı biraz kurcalayan, yerinde duramayan insanın yapabileceği pek de bir şey yok. Bir sanat alanıyla hemhal olmak zorunda. Fikir üretmek, eser üretmek zorunda yoksa dünyadan alacağı tatlar ona yeterli gelmeyecektir. Hasılı, edebiyat benim için gençliğin bunalımlı gecelerinin dostu olmuştur.

İyi bir edebiyatçı olduğunuzu düşünüyor musunuz? İyi edebiyatçı diye bir kavram var mıdır? Size ilham olan edebiyatçılar kimlerdir?

İyi, fazlasıyla genel bir kavram. İyi niyetli ve çalışkan olup kötü eserler de üretebilirsiniz. Yahut alelade kurduğunuz bir cümle insanlara şifa gibi gelir ve sizi baş tacı edebilirler. Tepeden tırnağa kimse kimseyi beğenmemeli zaten. Bu taklit etmeyi kaçınılmaz kılar.

İyi edebiyatçı vardır. Bu işin hakkını veriyor diyebileceğim isimler elbette vardır. Ama bu biraz da benim edebiyat anlayışımla ve mevcut ruhsal halimle alakalı.

“Biz Boğulanlar” büyük bir roman. “Ruh Adam” da öyle. Edebiyatçıları eserleri üzerinden tanıdığımız için sevdiğim edebiyatçıdan çok sevdiğim eserden bahsedebilirim. Bu daha yerinde olur sanıyorum. “Odun Kesmek” şaheserdir. “Toza Sor” bugüne kadarki hayatım içinde tam zamanında okuduğum bir romandır. “Tehlikeli Oyunlar” yazmak isterdim dediğim kitaplardan biridir. “Amak-ı Hayal” ve “Hakkari’de Bir Mevsim” kitaplarını da ben yazmak isterdim.

Hatırı sayılır bir zamandır şiir editörüsünüz. Pek çok şiir kitabını elinizden geçirdiniz ve farklı şiir üsluplarına tanık oldunuz. Güncel şiir hakkında düşünceleriniz nelerdir?

İşin içinde çok fazla hezeyan var. Kişisel hikayelerin çıkmazları imgeye dökülmüş lakin ortaya bir şekil çıkarılamamış. Kavramsal olarak meseleyi ele almak güçtür, biliyorum. Fakat şairin yapması gereken bu güçlüğü üstesinden gelmektir. Ek olarak, şiirlerde dünyaya, hayata dair münhasır bir bakış yakalamak da pek denk gelmediğim şeylerden. Belki bu durum şairlerin fazla oluşuyla ilgilidir.

Olması gereken on beş kişiye diyelim beş yüz farklı kişinin şiirini okuyunca da böyle düşünebilir insan.

Güncel şiir başlığında yer alan eserlerin bir kısmı alışveriş listesi, ergenlik sayıklamaları ve kaotik görsellerden ibaret. O kadar da görünür olmayan kısımlarda ise iççiliğin hakkını veren isimler pekâlâ mevcut. Onlara büyük saygı duyuyorum. Eserlerini takip ediyorum. Zamanın onlara bir iade-i itibar borcu var.

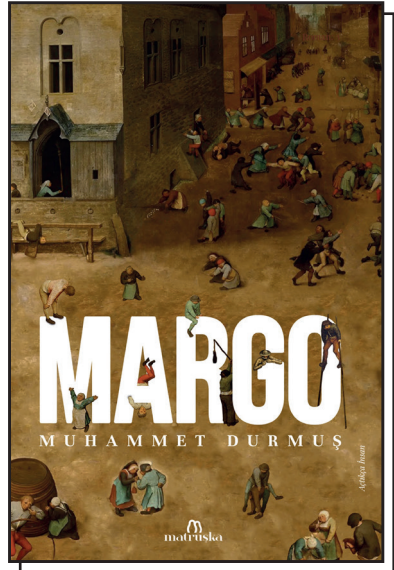
Öykü kitabı yazmaya nasıl karar verdiniz? İki şiir kitabı çıkarttıktan sonra bu karar sizin için zor bir karar mıydı?

Şiirle anlatamadığım şeyler vardı. Daha doğrusu anlatsam bile onları daha anlaşılır şekilde sunmak istiyordum. Hikâyeye bakış açım da yan masada biri anlatsa dinler miyim sorusu üzerineydi. Dört başı mamur öyküler değiller biliyorum. Ama anlattıklarım hayatın içinden meseleler bunun da farkındayım. Olmasını istediğim buydu. Okur da bu şekilde bakarsa benim için başarıdır. Hasılı, zor bir karar değildi. Basımını beklediğim bir şiir dosyam daha var. Ama artık hikâyenin de ilgimi çektiği aşikâr.

“Margo” ne anlama geliyor? Bu isim sizin düş evreninizde neyi karşılıyor? Niçin kitabınıza bu ismi vermeyi tercih ettiniz?

Margo, pek çok lisanda ve kültürde bambaşka şeyler için kullanılmış bir kelime. Bizim buralarda, Trabzon’da, koca kafalı, serseri sokak kedilerine denir. Başına buyruk yaşarlar. Saldırgandırlar. Kitaptaki bazı karakterler de öyle. Uygun olacağını düşündüm bu yüzden.

Bazı realitelerin insanı yırtıp geçen bir yanı vardır. Margo da yırtıp geçer. Dünyanın pek umurunda olmadığımız gibi Margo da sonrasını umursamaz.

Öykülerinizi kaleme alırken nasıl bir yol izlediniz? İlk defa böyle bir kitap çıkarttığınız için öyküleriniz konusunda endişeleriniz var mı?

Öykülerin hepsinde en az bir cümle, bir olay ya da bir sahne yaşadığım, dinlediğim yahut şahit olduğum anılardan alınma. Kalanı ise kurgudan ibaret. Dosyayı ilk oluşturduğumda aldığım geri dönüşler olumsuzdu. Ama ben anlattıklarımın tesirine inanıyordum. Teknik eksiklikleri pekâlâ normal karşılanan bir sınırın üzerinde olabilir. Lâkin anlatılan insanların ve olayların bu açığı kapatacağına inanıyorum.

Basılmadan önceki süreçte pek kıymetli Hakan Sarıpolat, öykülerin biri üzerinden anlatıyı geliştirmeme yarayacak eleştiriler ve tespitlerde bulundu. Tek bir tanesine bile karşı gelemedim. Hepsi doğruydu. Pek çok şey kaçırmıştım. Yani dosyanın derli toplu görünen kısımlarının çoğu ondan aldığım tavsiyeler sayesinde.

Yazar da şair de her daim yerinde eleştiriye kulak kesilmeli. Yazılanlar üzerine değerlendirmelerde bulunan pek az kimse var. Bugünlerde edebiyatımızın en kıymetli alanlarından biri bu olabilir. Bir Gertrude Stein eksikliği.

Son söz sizin. Okurlara tavsiyeleriniz nelerdir, onlara ne söylemek istersiniz?

Ne kadar popüler olursa olsun, isterse herkes tarafından onaylansın ve tavsiye edilsin yapmacık olandan uzak durmaları. Basit ve yakışsız betimlemeler, sıkı bakış, cinselliğe indirgemeci tavır, sosyal medya metinleri ve abartılı anlatılar günü belki de âni geçirmeye yarasa da insana bir fayda sağlamaz. İmgelerden yahut anlatının derinliğinden sebep sıkıcı yahut üzerine düşünülmesi gerektiği için zahmet isteyen eserler ise bir insanın ürünüdür. Doğru eser ve müelliflere itibar edilmesini isterim. Satın alınmasa, okunulmasa ve popüler olmasa bile. Yoksa ergenlik hezeyanlarıyla kıvranan, başını sabah programlarından kaldıramayan, anlattıklarının nelere mâl olabileceğini umursamayan kimseler baş tacı edilir ve olan nesillere, memlekete olur.

Oğuz Ertürk

ile söyleşi

| Zeki Altın

Güc, başlı başına bir zehir olarak insanın tüm benliğini değiştiriyor. Tarihin çarpıcı gelişimi ve işin içine biraz da sosyoloji ekleyerek bunu şiirlerime yansıttım. Çünkü dün yaşananlar bugün tekrar ediyor.

Oğuz merhaba, öncelikle şiirlerinde bir imge olarak “şehir” kavramını konuşmak istiyorum. Şehre Giriş Talimi kitabına da adını verdiğin imgeden yola çıkarak şehir, şair için nasıl bir atmosfer oluşturuyor?

Merhaba Zeki. İlk yerleşim yerlerinden başlayacak olursak insanların şehir hayatına alışmaları kolay olmamış diyebiliriz. Yapılan kazılarda kafataslarında stres kaynaklı çatlaklar olduğu görülmüş. İnsanı sosyoloji çerçevesinde ele aldığımızda şehirlere alışamayanlar peygamberler ve filozoflar olmuştur. Yani ilk hedefleri ekonomi olmayanlar şehirlere alışmakta zorluk yaşamışlardır.

Benim şehir imgesine değinmem hem bu çerçevede ele alınabilir hem de modern şehir yapılarına bir serzeniş aslında. Evet, şehirler teknoloji artsa da sorunlar hiç değişmiyor. Çünkü bizler bu düzende etrafımıza biraz makyavelist yaklaşıyoruz. Oysa Zarifoğlu'nun dediği gibi: “Bir kalbiniz vardır, onu tanıyınız.”

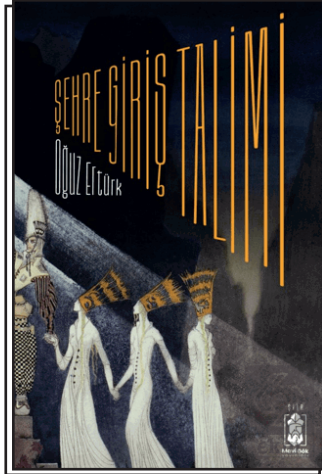
Sonra konuya bir Müslüman olarak bakmaya başladım: Peygamberler yaşadıkları şehirlerle nasıl bir ilişki kurmuş diye düşündüm. Hemen hemen tüm peygamberler önce şehirlerden uzaklaşıp sonra geri dönmüşler. Özellikle Hz. Muhammed'in Medine şehrine geri dönüşünü ele alınca "şehre nasıl girilir" bunu idrak etmeye başladım. Aslında şehirlere ve onların içinde yaşamamanın bir nevi kılavuzunu arıyordum; hepsi bu.

Bekleyiş üzerine konuşalım istersen. Senin kitabına da ismini veren bir sözcük. Bekleyiş, senin ve şiirlerin için ne ifade ediyor?

Yine bir modernite hatası var burada. Çünkü biz Sanayi Devrimi'nden bu yana sürekli üretimin ve dışlilerin arasında sıkışmış insanlarız. Sürekli olarak bir yerlere yetişmemiz isteniyor. *Durmak yok!*

Bekleme salonları da genellikle hastanelerde. Yani biz bu hız çağında sadece sevdiklerimizi, hayallerimizi, umutlarımızı ilaç kokan koridorlarda mı bekleyeceğiz, öyle mi?

Gülten Akın ne diyor: "Ah, kimsenin vakti yok *durup ince şeyleri anlamaya.*" Hepimiz bir yarışın içinde ve kime hizmet ettiğimizi bilmeden yaşıyoruz. Ama gökyüzünü, kaldırım çiçeklerini es geçip gidiyoruz. Yine bir şairle itiraz edelim:

Yaşamak istiyorum
Yaşamak istiyorsun
Yaşamak istiyor

Böyle şiir olmaz, diyeceksin; biliyorum.
Ama böyle dünya olur mu?
Böyle barış olur mu?
Böyle hürriyet olur mu?
Böyle kardeşlik olur mu?
Biliyorum ki "katlanıver" diyeceksin;
Ama böyle yaşamak olur mu?

İlk şiir kitabın Deyiş yahut Bekleyiş'ten ikinci kitabın Şehre Giriş Talimi'ne değin şiir serüvenin nasıl gelişti? Genellikle şairlerde kitaplar arasında belirgin bir değişiklik gözleniyor. Sende şiire karşı poetik olarak bir değişiklik yaşadığın oldu mu? Bu serüven sende nasıl bir yolculuğa zemin hazırladı?

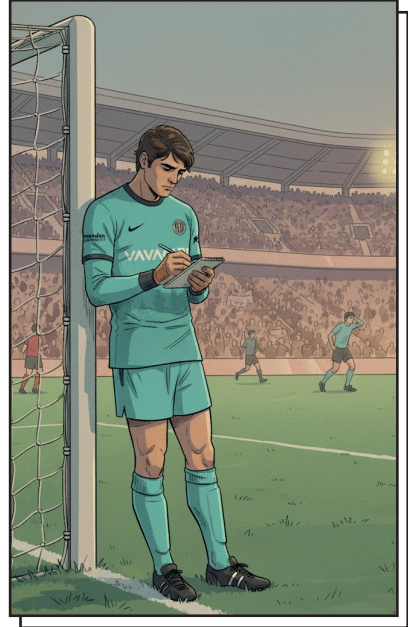
İlk şiir kitabım, üniversite yıllarımdaki dünyama dair izlerdi. Askerlik sonrasında yazdığım ikinci şiir kitabım ise evlendikten sonraki sürecimdi. Yani ev geçindirmenin, baba olmanın sorumluluğu ile yazılmış; hayatın daha çarpıcı olduğunun farkına vardığım zamanların şiirleri.

Poetik olarak değişiyoruz çünkü zamanla güncel söz ve şarkılar değişiyor. Buna dâhil olarak şiir de değişiyor. Güncel şiiri takip etmeye çalışıyor, deneysel şiirler yazmaya gayret ediyorum. Poetikanın değişmesi bence gayet olağan bir durum.

Futbol sevdiğin bir alan. Senin de futbolla bağıını bilmekle beraber sıkı bir Fenerbahçe taraftarısın. Futbol-edebiyat-şiir üçgeninde Oğuz Ertürk nasıl bir dünya oluşturmuş? Şehre Giriş Talimi ve Deyiş yahut Bekleyiş'teki şiirlerinde futbolla ilgili hakem, alt ligler, stadyum vb. terimleri görüyoruz. Futbol ve şiir hakkında neler söylemek istersin?

Futbola şöyle bakıyorum: Aslında hayatın içinde olan her şey orada da var. Fakat oranın görünürlüğü daha fazla olduğu için dikkat çekiyor. Hepimizin yaşadığı durumları orada daha çarpıcı bir şekilde görüyoruz.

Bu yüzden futbolun kurallarını değil, içinde yer alan hikâyeleri seviyorum. Mesela Jamie Vardy'nin hikâyesi, Kanté'nin hikâyesi, Juventus küme düşerken Nedved'in aidiyet göstermesi ve takımda kalması... Bunlar futbolun ve o yeşil sahaların içinde bir ruh olduğunu gösteriyor.

Alt liglerdeki mücadele ve her şeye rağmen büyük bir coşku ile giden tribün beni etkiliyor. Çünkü oralarda müthiş bir ruh atmosferi var. Bu da ister istemez şiirime yansıyor. Zira ben şiir yazarken mutlaka bir hikâyeden besleniyorum.

Günümüzde siyasal hareketin 7'den 70'e herkesi içine aldığı bir dönemden geçiyoruz. Şiirlerinde de yer yer politik bir dil kullandığını, eleştirel bir yaklaşımla siyasetin ve toplumsal sorunların içine girdiğini söylemek mümkün. Şiirin siyaseti ve toplumu özellikle iyiye doğru dönüştürebileceği hakkında görüşlerin neler? Şiir, güzel bir toplumun kapılarını bizlere açabilir mi?

Evet, siyaset ne yazık ki hayatımızın her alanına sirayet ediyor. Ben toplumsal meseleleri dile getirmeyi ve bunu şiir ile yapmayı tercih ediyorum. Çünkü bana verilmiş bir kalem varsa ve ben hakikati bu kalemlle bir nebze dahi olsa korumuyorsam, bana lütfedilen şeye ihanet etmişim gibi hissediyorum. Bu, kendime yüklediğim bir görev aslında.

İsmet Özel şöyle diyor: “Kimseyi ateşten korumaz kelimelerim.” Durum bundan ibaret. Şiirin toplum üzerinde ya da siyaset üzerinde bir etkisi yok. Şairlerin de topluma dair bir söylemleri yok; bugün artık her şey daha bireysel.

Hasılı şiir belki bir ağıt olarak kalacak gökyüzünde ve ona kimse sahip çıkmayacak.

Kocaeli’de yaşıyorsun. Ben de kısa da olsa Gölcük’e bağlı Ulaşlı beldesinde dört aylık vatanî görev için bulunmuştum. Kocaeli’nin özellikle kıyı ilçelerinin havasını çok seviyorum. Sen de aynı zamanda Körfezlisin diye biliyorum. Kocaeli’nin sendeki yerini ve doğduğun Körfez’in senin için ne ifade ettiğini anlatabilir misin?

Evet, ikimizin ortak şehri diyebiliriz belki. Kocaeli güzel bir şehir; hemen hemen her ilçesinde rahat nefes alabileceğiniz doğal alanlar var. Sanayi şehri olması nüfusun giderek artmasına neden oluyor.

Burası benim için özel çünkü tanıdığım bütün duyguları burada tattım. Şiirlerimde de bolca Kocaeli'ye yer veririm. Körfez, benim çocukluğum, gençliğim ve şimdiki yaşamım. Beni çok yorsa da burayı seviyorum. Yine bir şairden örnek verelim:

*Kocaman bir yalnızlıktır İzmit
Gün gelir akar ince bir su gibi
Havalanır ak güvercin çatılardan...*

Üniversite eğitimi tarih alanında aldın. Şiirlerinde de çok fazla tarihî terimler ve olaylara gönderimler mevcut. Şiir ve tarih arasındaki bağı Şehre Giriş Talimi kitap kapağında da görmek mümkün. Şiirini besleme adına tarih için neler söylemek istersin?

Tarih okumalarım sadece anlaşmalar ve savaşlar üzerine olmadı. İnsanın dünya serüvenini takip etmeye, anlamaya ve kendimce yorumlamaya çalıştım. Fark ettiğim husus şu: Zaman değişse, şahıslar, kimlikler, diller değişse bile değişmeyen şey kötülüğün kollarının dünyayı sardığı ve mazlumlara üzerine hücum ettiği olmuştur.

Güç, başlı başına bir zehir olarak insanın tüm benliğini değiştiriyor. Tarihin çarpıcı gelişimi ve işin içine biraz da sosyoloji ekleyerek bunu şiirlerime yansıttım. Çünkü dün yaşananlar bugün tekrerrür ediyor.

Aslında yol bence Kur'an-ı Kerim'e çıkıyor. Bakara Suresi'nde: "Yoksa siz, sizden öncekilerin başına gelenler gibisi sizin de başınıza gelmeden cennete gireceğinizi mi sanıyorsunuz?" derken bu tarihî süreçten bahsediyor.

Tarih aslında akıp giden dünya hayatında bizim nerede duracağımızın bir göstergesi olarak karşımıza çıkıyor. Bu durum, şiirlerime dünün ve bugünün zalimlerine ve mazlumlara bir seslenme olarak yansıyor.

Tarih aslında
akıp giden
dünya hayatında
bizim nerede
duracağımızın
bir göstergesi
olarak karşımıza
çıkıyor. Bu
durum, şiirlerime
dünün ve bugünün
zalimlerine ve
mazlumlarına bir
seslenme olarak
yansıyor.

**Dergilerle aran nasıl Oğuz? Şiiri dergiler nasıl yansı-
tıyor? Yayınlanan şiirlerden memnun musun? Bir de
günümüz çağdaş şairlerini takip etmeye imkân bula-
biliyor musun?**

Dergilerle aram iyi, çoğunu takip etmeye çalışıyo-
rum. Fakat dergiler giderek azalıyor; artan maliyet
ve dergilere azalan ilgi, dergilerin ömrünü kısaltıyor
gibi hissediyorum. Sadece edebiyat dergilerini değil,
tarih alanında da birçok dergiye temin ediyorum. Ama
gerçekten iki dergi fiyatı bir faturaya denk geliyor. Bu
da hem okuru hem de yayıncıyı zor duruma sokuyor.

Şiirlerin büyük bir kısmından memnunum. Fakat sos-
yal medya etkisi ile önümüze konulan ve övülen çoğu
şiirin albenisi yok; bunu da söylemeden geçemeyece-
ğim. Çağdaşım olan şairleri takip ediyorum ve genel
manada şiir ve edebiyat açısından gelecek için umut-
luyum gerçekten iyi şairlerle aynı ortamı paylaşıyoruz

**Son olarak bizlere yakın zamanda okumalarından
bahsedebilir misin? Bir de öneri bir film alalım sen-
den. Teşekkürler.**

Yakın zamanda hayat yoğunluğundan istediğim oku-
maları çok yapamadım. Ömer Lütfi Mete'nin şiirlerini
yeniden okuyorum. Ayrıca Nâzım Hikmet'in Kuvâyi
Milliye kitabını ve İtalyan yazar Dino Buzzati'nin
Colombre kitaplarını okudum. Kendi alanımla ilgili
mimari ve tarih okumaları üzerine araştırma metin-
leri okudum.

Animasyon sevenler için 2002 yapımı Özgür Ruh ve
özgürlük üzerine 2012 yapımı Zincirsiz filmlerini
tavsiye ederim. Çünkü ben kolay kolay film izleyen
birisi değilim.

COX'S

Osman Hasdemir

I.

yağmurları iletiyorum
dört bin mil uzaktan avuçlarınıza

sen süslenmişsin
gelişen sarnıçlar şeklinde
ben budandım kanım
ra nın bandajına yapışkan

kendiliğinden işe yaramaktır
güzelliğin cömert dağılışı
Okyanus aklına geldiğinde
kulaklarına ve ilerleyen sesine
razı geldim

duyan kimsenin olmadığı okyanusta
yine de dalga sesi var
göründüğünde değişen maddeler
hayal ediyorum cennette muson
cennet olmayanda muson

yıllar değişti
kalıbın şeklinde başka
heykeller ve renkleri
histeriye devrolan
Y kromozumu İsa'ya

yüzüklerim kayboldu
parmaklarım
zincirler üreten ve boyayan
contalarına sürülü eklem sıvısını
içtenlikle sunan tanrı çırağına

frekansım bölgemle uyumsuz
haşmetli her şey basit videolarla
gözümünden düştü

(döngü ve çarmının
saatlerinden saparak)

okyanustan ve düzgün sırtlardan sonra
shree shree radha damodar mandir de
dua edenlerden ve yengeç yavrularından sonra
sesinin yaşlanmasına kadar
gözışığım ulaşıp gençliğini
yeniden görecek

sen güzelleşmeye devam ederek
eski bir günün içinde kaldın

heybemdeki dünya

Talha Hamza Özel

Heybemde dünyayı taşıyorum,
Tüm yüküyle bana armağan olmuş.
Adımlarımı kanlı toprak sarar,
Bataklık misali çeker beni.

Ruhum gecenin sessiz çılgılığıdır;
Kaybolan umutlar,
Güneşin doğuşuyla yeniden hayat bulur.

Yüreğime saplanmış hançeri çıkardım;
Hançerin açtığı yarada
Senin adın saklı.

Heybemdeki dünya,
Notre Dame'ın Kamburu gibi bir iz bıraktı.

Şimdi geriye kalan şeyler:
Bir ben,
Bir de hayatın bıraktığı izler.

$\Delta f = \text{koşum} \times \text{çözüm}$

Muhammed Beheşti

1) Ayrık Atlar Zamanı

Koşumlar çözüldü
Atlar yorgun
Timar etmek zamanı artık
Yaraları
Koşumlar çözüldü

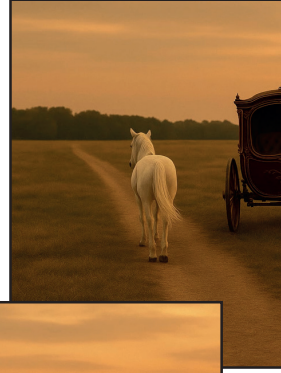
Koşumlar çözüldü
Karlı yollar göründü
Tırıs gitmek zamanı artık
Haralara
Koşumlar çözüldü

2) Bağıntısız

Koşumlar çözüldü
Koşullar zorlu
Bağlamak zamanı artık
Karaları
Koşumlar çözüldü

3) Δf

Koşumlar çözüldü
f1 ve f2 yollara düştü
Güçleri ayırmak zamanı artık
Kuvvetleri
Koşumlar çözüldü
Koşumlar çözüldü.
Koşumlar çözüldü..

son

Selim Eren Gökdağ

kovuldular yurtlarından.
toprağından tozundan atıldı sırları.
yollar sustu birden,
binlerce adımın yankısı
dağılmış boncuklar gibi
saçıldı dünyaya.

göğe baktılar,
onları çağıran hiçbir işaret yoktu;
bombalar besliyordu koynunda.

yere baktılar,
sanki kendi bedenini gizlemişti;
akan kanları sığdıramıyordu bağrında.

yurtsuz kaldılar,
sessizliğe mahkum ederek insanlığı
içlerinde saklı kıyamet sabrıyla
yürüdüler sona.

göğün rengi nedir

Kevser Özdamar

başım çatlarcasına dönüyor günlerdir
dökülüyor çağlayan yedi gökten ateşler
dünya diyorum, çok karardı mevsimler
bileklerimi kesmiyor artık güller
haykırıyorlar,
kulaklarımda dörtnele inilti

duvarlara anlatıyorum gecelerdir
zaman diyorum, gün doğmuyor erkenden
sol yanımda amansız bir nefes
git diyor,
kaldırımlar eğriliyor sensiz
öl diyor,
kuşların kafesi hep lekesiz

gömleğimin sırtında pençe izleri
yaraların kabuklarından bellidir derinliği
ölüm diyorum, çok geç kaldık yaşamaya
inecektik ama hayır, bu durakta değil
hiç görmedim, göğün rengi nedir?

bozuk yolların ötesine

Mehmet Ali Ete

Bozuk yolların ötesine gideriz
Araç bir beşik gibi sallanır durur
Ama hiçbir zaman bir beşik huzuruyla uyutmaz yolcusunu
Yol uzar mesafeler mesafelere eklenir
O köy orada öylece varılmayı bekler durur
Biz yoruluruz, araba bozuk yollar gibi bozulmaya başlar
Bekledikçe hava da tozu dumana karıştırır
Sabahın titreten ayazı kızgın güneşe çalar

Yol, yolcusuna mevsimlerden seçmeler yaptırır
Bazen titreterek bazen de kavurarak
Ama hep kendi seçerek yapar bunu
Araba hareket eder, biz cam kenarında yerimizi alırız
Yol boyu kamışlar, kamışlar ki buranın mevsimi gibi
Kamışlar, yeşilden sarıya rengârenk, titrek ve ürkek
Yol boyu kamışlar, boy boy çocuklara oyuncak olur
Kiminin cıgarasına sipsi olur kiminin nefesine kaval
Çoğu dertli çeker biri dertli üfler,
O üfledikçe diğerleri daha dertli çeker sipsiden
Yol boyu kamışlar dövüldükçe kırılır,
Kırıldığı yerden evler gözüdür
Evler taştan, kerpiçten, betondan evler
Sanki küsmüş de birbirine uzaklaşmışlar
Yetmemiş kocaman duvarlar örmüşler,
Teller çekmişler, dikenli teller.

Yol boyunca evler,
Evler ki buranın insanına benzer,
Taşıyla, toprağıyla, duvarıyla
Korkaklar durmadan surlar çekmiş etrafına
Kibirden göğsü şişenler koca evler yapmış
Açgözlü olanlarsa içini dolduramayacakları kadar büyük odalar,
Burada ev değil ruhunu inşa eder insanlar
Ruhunda az biraz renk olanlar duvarlarını boyar
Ruhu renksiz olanlar gri duvarları öylece bırakırlar.
Bozkırın ortasında bir köy, kamışların ardından sıralanır
Renksiz bozkırın boyasız evleri, ölü ruhların boyasız duvarları

başucumdaki bayramlık

Kamuran Uygur

başucumda bir sessizlik,
gündüzden korkan, geceden kaçan
uzunca bir sessizlik

yastığın altına sakladığım,
hasret dolu, çuval çuval sessizlik

bayram namazında kimsesiz
mezarlıkta bir başına dua eden
kapının çalınmasını bekleyen
taze kalmış bayramlık

el yordamıyla aradığım,
bulduğumda -babamı sevdiğim!
giydiğimde -anneme şükrettiğim!
eskiden kalma yırtık hatıralarım
başucumdaki bayramlık

üç tekerlekli arabanın kokusuna bulanmış
yıllar yılı bir çift cizlavittir giydiğim!
hayırla yırtılmasını istediğim
başucumdaki bayramlık

haminnem

Kenan Çayıroğlu

Haminnem çayı demlemiş olsa
İlk bir nisan yağmuru sonrası
Islanmış üstümüzden uçuşurken duman
Yudum yudum içsem o güzel çaydan
Sonra başlasa muhabbet yavaş yavaş
Göçüp giden yıllardan, yollardan, komşulardan

Bir kuşa ekmek atsam mesela
Sonra çoğalsa kuşlar yalnızlık gibi

Haminnem dese ki geçti koca bir ömür
Ben seni düşünsem ılık gözlerini
Gözlerinden koca bir nehir akıyor
Balıklar cirit atıyor ıslıl ıslıl

Haminnem anlatıverse geçen yılları
Vedalarından yılmış ben suya düşen yıldızları
Gecenin renkleri gibi siyah ve karamsar
Dese ki haminnem bir gün olsun gülmedim
Gurbet yıktı beni hep yollar gözledim

Çayı koyma artık çok geç
Komşular göçtü, hatıralar felç
Sular yandı, perdeler soldu
Kızıl havalar akşam oldu

anlaşmayı yakan güneşin gövdesinden budadığım küller

Canan Örs

I.

çırpınıyorum çünkü kurtulmalıyım
perdenin belime doladığı şeffaf kollardan
ağzımla çözdükçe körleşen düğümle zor
çıplak gölgesini güneş çatlarcasına dişlerken
kurtuluş zor aydınlığından

dışlanacak çıplaklığı üstelik
berraklığına methiye düzmeyecek kimse
çünkü sırtındadır sızdırdığının suçu
ayıplanacak ona giydirdiğim beyaz elbise,
evimi yıkacak kara perdeler,
hepsi karanlığı aklayarak tepinecek üzerimde

güneş açıklığını savundukça içeri çekiliyor perde
evin varlıktan bıkmış köşesinde birikiyor
anlaşmayı hatırlatıyor Bukowski pencerede
ancak tahammülü yok saklanmaya
yok çünkü mümkün değil gizli kalmak
böylesi bir yangında

II.

içeri çekildikçe durulurum güneşin kollarında
kanadımda tenhalaşarak artar kalabalığı
sesimle konuşur çünkü
ne kadar düğümse de ağzım, çözer sesimi

gözüm perdeye döndükçe açılan kollarımda
bağlandıkça çözülen düğümle güneşin zaptı zor
derken yine içime çekilir gittikçe
ansızın dolarım kollarımı güneşin beline
uslanır güneş kollarımda, evim durulanır
çıplak elbiseler ilişir gözlerime
mavi bir gök çırpınır üstümde.

kırılan kapılar üzerine şiir

Mustafa Işık

Sen, her sabah yine ve yeniden açan
aydınlık çiçeğisin yaşlı dünyanın

bir gün ellerini görürüm suda
değişir su. bir çift turna

bulutu denize gölge yapmışlar
bilmeyelim diye tuzun tadını

haykırışı çöl ahusu serini
dalgalarda içinde uyuyan vaha

oysa en çok beyazı severdi körler
göğe mavi yakışırdı
açılsaydı perde, bitecekti rüya

beş vakit sus çeken tespittir dünya
kekeme diliyle katredir deryada.

kalbim su alıyor

Hızır İrfan Önder

Erken düştü kar
Erken Çöktü akşam
Bir yanım leyl öbür yanım nehar!..

Yaprakları dökülüyor ruhumun
Rüyama giriyor çiçek bahçeleri
Bir yanım hazan öbür yanım bahar!..

Dudakları çatlıyor toprağın
Kalbim su alıyor
Bir yanım çöl öbür yanım vaha!..

Kimse gelmiyor yanıma
Zihnim çok kalabalık
Bir yanım تنها öbür yanım panayır!..

arayış

Ovşin Gülçek

Çocuk zihninde kurşun sesleri.

Kesik kol,
Kırık kalp,
Puslu hava...
Kayboluşun
Ne kadarı sığabilir bir kamyonet kasasına?

Çocuk zihninde kurşun sesleri
Barış barış dediler
Ellerinde savaşlarla gelirken
Merhamet, göçmen bir kadındır şimdi.
Umut, yaralı çocuk mülteci kampında.

Çocuk zihninde kurşun sesleri.
Tel örgü mesafesinde ilan edilen ihanet
Etiketler katran karası,
Bini bin para.
Anlayış, alfabeden çok uzak.
Dil ötesidir ötekileştirilmişliği.

Çocuk zihninde kurşun sesleri,
Berede, emperyal simge.
Simge ardındaki düşman kim?
Hangi suç yoksunlaştırdı,
Hangi yoksulluk suçlu kıldı arka sokaktakileri?
Çocuk zihninde kurşun sesleri!
Matruşkada, ajan askerler.
Sivil sevgiyle yeşeren tebessümü,
Forma üstünde nefrete nakşettiler.

Çocuk zihninde kurşun sesleri
Zor değil oysa bir ekmeği paylaşmak
Gönülden dokununca dünyaya.
Yitip giden binlerce siret,
Binlerce suret arasından,
Elde kalan son vesikalık,
Çocuk zihninde, kurşun sesleri.
Kendini vurdu kuşun asker.
Yine de gülecek bir şeyler buluyor insan
bir savaş ortasında dahi.

Çocuk zihninde kurşun sesleri.
Belgelerde birkaç satır yer verilen insan hakları,
Formaliteden.
Çoktan işgal edilmişken tüm ağaç kökleri.
Bahçeler tarumarken,
Elbette zordu evi yıkılan çocuğun renkli bir ev çizmesi.

Çocuk zihninde kurşun sesleri.
Lebde, yabacı tebbessüm.
Gözde, bilindik yaşlar.
Kim yazıyor oyunun kurallarını?
Mesela,
Hangi yaşam diğerinden daha değerli?

Çocuk zihninde kurşun sesleri.
Sahnede çocuk,
Fonda göbek bağından kopan müzik
Günyüzünde aile yadigârı,
Çeçen Figürleri.

alta sartoria {kendi el yazısı ile}

Edanur Atış

Bu eller... Âh! Bu eller...
 Çamurların döküldüğü arazi çarpıntısı.
 Bir bellek harezminden kopma.
 Çatma bir evin gizli kapısı.
 Uçlar!
 Kauçuk başlı o yalnızlıklardan bitme.
 Tartaklanmış çocuk yuvaları,
 Hınca hınç doldurulan bakırın çıplak sesi.
 Eller...
 Kokular kadar dokunaklı,
 Ve iştahlar gibi küstah!
 Apoletli salkım tasorından köhne.
 İz bırakmış, mösyö... Cebellak katlından.
 Doğramacı kentlinden adı çıkmış.
 Yordımın ininde yıllardır asılı kalmış.
 Âh! Bu eller...
 Karantınanın uzman görüşleri;
 Yıldırım sesleri, kaçık düşleri yüreğin.
 Gitme yollar düşenmiş parmaklara.
 Alta Sartoria! Kalesinden bir konuşlanma,
 Esaret bezminden kopan yoruma.
 Gezinsin arkasından göz hapsinin.
 Nokta "ben"leri dikin karşısına.
 Aynalansın, titrek ve çarpık sözleri karımın.
 Kümbet nömluları salınsın, hamsa...
 Can o ki, aksinden bir esme.
 Görünüşle tüy, içte derin bir çesme.
 Kurtul lekelerinden sibâkın!
 İşgüzar tekkesinden kopardığım perdeler:
 Açılması girdap, kapanışı serap olan gökçeler...
 Tutma aklını, yordayamadığın zührenden.
 Dağıttığın çizgilere, karelensin düşünceler.
 Arala, kördüğüm etliğin kutlu düğümleri.
 Yanılma payırdan öte anlamları da kovala.
 Üstelik ruhlar, unutmak diyetinden bozma.
 Alta Sartoria!
 Bu eller... Âh! Bir ölümün iftar sofrasında...

anılar sürgünü

Mücahit Mehmet Musuloğlu

*Geleceğe doğru yaşadım
Geçmişe doğru anladım
Hayat anılarla vuruşmaktır
Unuttuğum kadar öldüm
Hatırladığım kadar yaşadım*

*Süreğen korkunç rüyaların
Ansızın zuhur eden hatıraların yorgunluğu
Sesime hırıltı saçlarıma dalgalar katardı
Ağır ağır yürürdüm öylece
Arzın el değmemiş yerlerinde
Gökte yalın destansı bir hüznün
İçimde göklerce yalnızlığın mutluluğu*

*Çünkü koşturmadım salaklar gibi caddelerde
Aptallar gibi söyleşmedim
Fazlasıyla aksiyim
Kalabalık hoşlantıları kargılayan gerginliğim
Kimselerden övgü beklemedim
Mezarlarında soluklananlardan başka*

*Düz bir çizgiyi adımlayamam
Bak her mısrada bir başka ozan
Zamanın yaş bağlarından
Mayhoş sofralar düzerim dağlarda
Sarhoş bir diyarda karar kılamam*

Yıldızlar bakınca başkaca yıldızlara
Görürler mi orada kehanetlerini yazgının
Cin tayfalarını yollamadım semaya
Kalbime çakılıydı fal okları

Mor ateşlere bakınca suretim
İyisiyle kötüsüyle bir yaşamın görüleri
Alevlere karışmaktaydı
Irmaklara savurmadım küllerimi

Ey laneti hafızanın
Fırlatılmış insanın anılara tutunarak
Düşüşe mukavemeti
Farkındayım kefaretinin

Bir şarkıyı kırk yıl dinledim
Usanmadan dinledim
Eskitmeden dinledim
Gök gürültülü dizeleri

Sen de kimsin be adam
Kelimeleri hortlatan
Ben, ben demekten kovulan
Ve bulunan şimdi kan katılaşıncı
Anılar sürgünü vatanımda

Sislerin İçinden Doğan

Bir Söz Ustası Bertolt Brecht

ve Onun Epik Tiyatrosu

Eyüp Erhun Köse

Bertolt Brecht, 10 Şubat 1898'de Almanya'nın Augsburg kentinde dünyaya geldi. Babası, kâğıt fabrikasında yönetici; annesi ise dindar ve duyarlı bir karaktere sahipti. Ailesinin sağladığı güvenli ortam; onun erken yaşta okumaya, tartışmaya ve düşünmeye yönelmesine imkân verdi.

Çocukluk ve ilk gençlik yıllarında, dönemin Avrupa'sında giderek sertleşen politik iklimi fark edecek ölçüde meraklı ve gözlemciydi. Okul sıralarında, savaş ve kahramanlık üzerine öğretilen hazır düşünceleri sorgulayan tavrı, ileride bütün sanat anlayışına temel olacak eleştirel bakışın ilk işaretlerini verdi. Lise yıllarında kaleme aldığı ilk şiirler ve kısa metinler, henüz biçim olarak olgunlaşmamış olsa da, toplumsal meseleleri kişisel gözlemle birleştirme çabasını yansıtıyordu. Aynı dönemde müziğe ilgisi arttı; ritim ve yapı kavrayışı, tiyatro dilinde ileride kullanacağı tekniklerin altyapısını oluşturdu. 1917'de Münih Üniversitesi'nde tıp eğitimine başladı. Birinci Dünya Savaşı'nın son yıllarında, askeri bir hastanede hasta bakıcı olarak görev aldı. Bu deneyim, savaşın insan bedeni ve ruhu üzerindeki yıkıcı etkilerini doğrudan gözlemlemesini sağladı. Kısa süre içinde tıptan çok edebiyata yöneldi; sahne ve yazı aracılığıyla toplumsal eleştirinin peşine düştü.

1920'lerin başında ilk oyunları sahnelenmeye başladı. “*Baal*” ve “*Gecede Trampet Sesleri*” gibi erken dönem eserleri, savaş sonrası kuşağın hayal kırıklığını ve toplumsal çözülmesini konu edindi. Karakterlerini seyircinin kolayca özdeşleşebileceği biçimde değil, mesafeyle gözlemleyebileceği şekilde kurgulaması, ileride geliştireceği sahne anlayışının habercisiydi. 1924'te Berlin'e taşındığında, dönemin canlı kültür ortamı ve sanat çevreleriyle temas kurdu. Burada, hem müzik hem tiyatro alanında iş birlikleri yaptı; toplumsal meselelere odaklanan, deneysel bir sahne dili arayışına girdi. Bu dönem, onun sanatsal kimliğinin şekillenmesinde belirleyici oldu.

Epik Tiyatronun Doğuşu ve “Uyanık Seyirci” Düşüncesi

Brecht'in tiyatroya bakışı, dönemin yaygın anlayışından belirgin biçimde farklıydı. Ona göre sahne, seyircinin duygularına teslim olduğu bir eğlence alanı olmamalıydı, dünyayı yeniden düşünmeye davet eden bir tartışma zemini olmalıydı. Bu bakış, ilerleyen yıllarda “*epik tiyatro*” olarak anılacak anlayışın temelini oluşturdu.

Epik tiyatro, hikâyeyi baştan sona bir duygusal akış içinde seyirciye

sunmak yerine, sahneyi parçalı yapıda kurar. Anlatı bölümlere ayrılır; her bölüm kendi içinde bağımsız bir etkiye sahiptir. Böylece seyirci, sahnedeki olaya kapılıp gitmek yerine, olan biteni dışarıdan izleyip sorgulama fırsatı bulur. Brecht, tiyatrunun amacını “seyircinin yalnızca ne hissettiğini değil, ne düşündüğünü de önemseyen” bir sanat biçimine dönüştürmekte görüyordu.

Bu anlayışın en belirgin araçlarından biri “*yabancılaştırma etkisi*”dir. Sahnedeki oyuncu, karakterine tamamen bürünmek yerine, ara sıra seyirciye seslenir, şarkı söyler veya oyunun kurmacalığını hatırlatacak bir jest yapar. Dekorun bilerek tamamlanmamış görünmesi ya da sahne geçişlerinin göz önünde yapılması da aynı etkiyi pekiştirir. Amaç, seyircinin “gerçekliği ve var olan gerçek dünyayı unutması” değil, sürekli uyanık kalmasını sağlamaktır.

Brecht’in bu yaklaşımı, o dönemde hâkim olan duygusal yoğunluğu merkeze alan tiyatro biçimleriyle keskin bir karşıtlık içindeydi. Onun sahnesi, izleyiciye hazır bir duygu tüketimini içermiyordu, kendi sonucuna ulaşacağı bir düşünce süreci sunuyordu. Böylece tiyatro, yalnızca bir estetik deneyim olmaktan çıkarak, toplumsal bilincin gelişmesine katkı sunan bir alan haline geliyordu. Berlin yıllarında kurduğu dostluklar, müzikle kurduğu iş birlikleri ve siyasi gelişmelere duyduğu ilgi, bu kuramın hem içerik hem biçim açısından olgunlaşmasını sağladı. Epik tiyatro, Brecht’in sadece sahnede değil, politik ve toplumsal tartışmalarda da sözünü söyleme biçimiydi.

“Üç Kuruşluk” Bir Meydan Okuma

1928 yılı, Brecht’in tiyatro yolculuğunda bir dönüm noktasıydı. Kurt Weill¹ ile birlikte yazdığı “Üç Kuruşluk Opera”, yalnızca bir müzikal olarak değerlendirilmez, seyirciye yöneltilmiş keskin bir soruydu: Yoksulluğun, açgözlülüğün ve ahlaki çürümenin hüküm sürdüğü bir dünyada, kim gerçekten “suçlu” sayılabilir?

Oyun, Londra’nın arka sokaklarında geçen, hırsızlar, dolandırıcılar ve fırsatçılarla dolu bir hikâye üzerinden toplumun ekonomik düzenini sorguluyordu. Brecht, buradaki karakterleri “iyi” ya da “kötü” olarak ayırmadı; herkes kendi çıkarının peşindeydi. Seyirci, alışıldık ahlâk hikâyelerindeki net karşıtlıkları bulamadı. Bu da oyunun esas gücünü oluşturdu: Yanıtlar değil, sorular bırakmak. Sahne dili, epik tiyatro anlayışına uygun olarak, seyircinin olaylara mesafeli durmasını sağlayacak unsurlarla örüldü. Şarkılar, hikâyenin akışını kesip doğrudan seyirciye sesleniyor, olayları yorumluyor, hatta kimi zaman karakterlerin ikiyüzlülüğünü açığa çıkarıyordu. Dekorlar basit, geçişler görünür, kurmaca her an hissedilir durumdaydı. Bu, Brecht’in “unutmayan” ve “uyanık” seyirci hedefinin bilinçli bir uygulamasıydı. Oyun, prömiyerinden kısa süre sonra Almanya’da büyük dikkat dikkat çekti. Kimi seyirci bu yeni biçimi heyecanla karşılarken, kimileri “tiyatronun soğuklaştırılması” olarak eleştirdi.

1 Kurt Weill (1900–1950), Almanya doğumlu olup Nazi döneminde Amerika’ya göç eden, tiyatro müziğinin 20. yüzyıldaki en özgün bestecilerinden biridir. 1920’lerin sonunda yazdığı müzikaller ve şarkılar yalnızca halk arasında değil, Alban Berg, Zemlinsky, Milhaud ve Stravinsky gibi çağının önde gelen bestecilerince de takdir görmüştür. Bertolt Brecht ile ortak çalışmaları, özellikle 1928’de sahnelenen ve Mack the Knife’in ölümsüzleştiği Üç Kuruşluk Opera, tüm dünya sahnelerinde yankı bulmuştur. Ne var ki, Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü’nün Nazi Almanyası’nda yasaklanmasıyla bu birliktelik 1931’de sona ermiştir. (The New York Times. The New York Times Co. 4 Nisan 1950. s. 28. 7 Şubat 2009.)

Ancak Brecht'in amacı tam da buydu: Duygusal coşku yerine eleştirel düşünceyi tetiklemek.

“Üç Kuruşluk Opera”, Brecht'in sanatı ile siyaseti nasıl iç içe geçirdiğinin de güçlü bir örneğiydi. Kapitalist düzenin çelişkilerini sahneye taşıırken, seyirciden kendi yaşadığı toplumsal yapıya bakmasını istiyordu. Onun tiyatrosunda, sahnedeki çatışma her zaman salondaki yaşamla bağlantılıydı.

Sürgün Yılları ve Direnen Kalem

1930'ların başında Avrupa, giderek sertleşen siyasi rüzgârların içine girdi. Almanya'da Nazilerin iktidara yükselişi, Brecht için yalnızca politik bir endişe sayılmıyordu artık, doğrudan kişisel bir tehdit anlamına geliyordu. Oyunları, şiirleri ve açıkça dile getirdiği Marksist görüşleri, yeni rejim tarafından hoş karşılanmayacak ölçüde eleştireldi.

1933'te, Hitler'in iktidarı tamamen ele geçirmesinin hemen ardından Almanya'dan ayrıldı. Bu, kısa bir yolculuk olmayacaktı; on beş yıla yayılacak bir sürgün hayatının başlangıcıydı. İlk durakları Avusturya, İsviçre ve Fransa oldu. Ardından Danimarka'da daha

uzun süre kaldı. Fakat savaşın Avrupa'yı sardığı günlerde, güvenli hiçbir yerin kalmadığını gördü ve sonunda Amerika'ya geçti.

Sürgün, Brecht'in üretkenliğini durdurmamıştı; aksine, oyunlarının politik ağırlığını daha da artırdı. “Galilei'nin Yaşamı”, “Cesaret Ana ve Çocukları” ve “Sezuân'ın İyi İnsanı” gibi eserler, hem çağının baskı rejimlerine hem de

insanın ahlâki sınavlarına odaklandı. Bu dönemde yazdıkları, savaşın ortasında bile tiyatronun bir tartışma ve uyarı alanı olabileceğini kanıtlıyordu.

Amerika yıllarında, Hollywood'da senaryo çalışmaları yaptı; ancak sistemin ticarileşmiş yapısı, onun tiyatrosunun amaçlarıyla örtüşmedi. Yine de bu dönemde, epik tiyatro kuramı üzerine yazıları olgunlaştı, “*Verfremdungseffekt*2” teknikleri ve “*gestus*3” üzerine düşünceleri netleşti.

1947’de, ABD’de yükselen anti-komünist dalga, onu yeniden hedef hâline getirdi. “Amerikan Karşıtı Faaliyetler Komitesi” önünde ifade vermeye çağrıldı. Burada kullandığı sakın ama keskin dil, Brecht’in yalnızca bir oyun yazarı değil, aynı zamanda kararlı bir siyasi tanık olduğunu göstermiştir. İfadesinin ardından hemen ülkeyi terk ederek Avrupa’ya döndü.

Bu uzun sürgün dönemi, Brecht’in eserlerine hem tematik hem biçimsel açıdan derinlik kattı. Yalnızca bir sanatçı olarak değil, dünyayı sahneden tartışan bir düşünür olarak da olgunlaştı. Onun tiyatrosu, bu yıllarda bir estetik tercih olmaktan çıkıp, hayatta kalma ve direnme biçimine dönüştü.

Berliner Ensemble ve Olgunluk Yılları

Savaş sona erdiğinde Avrupa, hem fiziksel hem de ahlâki olarak yıkıntılar içindeydi. Brecht, 1949’da Doğu Berlin’e yerleştiğinde, bu yıkıntılar arasından yeni bir kültür inşa etme fikriyle hareket

2 *Verfremdungseffekt* — Türkçede “yabancılaştırma etkisi” olarak çevrilmiştir. Brecht bu etkiyi, izleyicinin oyuna kendini kaptırıp gerçekliğin illüzyonuna sığınmasını engellemek için tasarlamıştı. Oyuncunun, rolüyle arasına ince bir mesafe koyması, bazen doğrudan seyirciye dönüp konuşması, sahne arkasının görünür kılınması... Bütün bunlar, izleyiciyi “uyanık” tutmanın araçlarıydı. Yabancılaştırma, Brecht için bir soğutma değil, tam aksine, düşünceyi ısıtan bir yöntemdi.

3 *Gestus*, basitçe “jest”ten fazlasını ifade ederdi; bir tavır, bir duruş, bir sınıfsal ya da toplumsal ilişkiler ağının bedensel ifadesiydi. Bir bakış, bir omuz hareketi ya da bir sessizlik, karakterin kimliğini ve toplumsal konumunu seyircinin zihnine kazıyabilirdi.

ediyordu. Burada, eşi Helene Weigel ile birlikte Berliner Ensemble adlı tiyatro topluluğunu kurdu. Amaç, yalnızca oyun sahnelemek değil; epik tiyatronun yöntemlerini sahnede istikrarlı biçimde uygulayacak bir merkez oluşturmaktı.

Berliner Ensemble, kısa sürede Doğu Almanya'nın en tanınan tiyatro kurumlarından biri hâline geldi. Brecht'in sahneye koyduğu yapımlar, estetik açıdan gösterişsiz gibi dursa da, içerdiği politik ve toplumsal mesajlar dikkat çekti. "*Galilei'nin Yaşamı*", "*Kafkas Tebeşir Dairesi*", "*Cesaret Ana ve Çocukları*" gibi eserler, burada yeniden yorumlanarak sahnelendi. Bu oyunlar, seyirciye her defasında şu soruyu hatırlatıyordu: "*Bu hikâyedeki adalet, bizim yaşadığımız dünyada mümkün mü?*"

Brecht, bu dönemde yalnızca yönetmen ve yazar olarak ön plana çıkmıyordu, aynı zamanda bir tiyatro kuramcısı olarak da etkinliğini sürdürdü. Berliner Ensemble, onun için edebi bir sosyolojik laboratuvarı; sahnede uyguladığı teknikleri gözlemleyip geliştirdi, oyuncularla birlikte "*yabancılaştırma*" yöntemlerini incelikle işledi. Ancak Doğu Almanya'daki siyasi atmosfer, her ne kadar Batı'ya göre daha "*dostane*" görünse de, Brecht'in eleştirel bakışını tamamen özgür bırakmadı. O, iktidarla açık çatışmaya girmese de oyunlarındaki

sorgulayıcı ton hiçbir zaman kaybolmadı. 1950'lerin ortasında sağlığı bozulmaya başladı. Buna rağmen üretkenliğini sürdürdü; şiirler, kısa metinler ve yeni uyarlamalar üzerinde çalıştı. 14 Ağustos 1956'da, 58 yaşında Berlin'de hayata veda ettiğinde ardında yalnızca oyunlar, şiirler bırakmadı, tiyatronun düşünsel çehresini değiştiren bir miras bırakmıştı. Berliner Ensemble, onun ölümünden sonra da varlığını sürdürdü ve Brecht'in sahne anlayışını yeni kuşaklara aktaran bir okul işlevi gördü. Böylece Brecht, yalnızca kendi dönemine değil, sonrasına da sesini ulaştırmayı başardı.

Bir Düşüncenin Tiyatrosu: Brecht'in Mirası

Brecht'in ardından geçen onlarca yıl, onun tiyatroya ve edebiyata bıraktığı etkinin geçici bir akım olmadığını kanıtladı. Epik tiyatro anlayışı, sahne sanatlarının yalnızca bir "hikâye anlatma" aracı değil, toplumsal bilinç için bir düşünce alanı olabileceğini gösterdi. Seyirciyi edilgen bir izleyiciden, tartışmanın aktif katılımcısına dönüştürme fikri, bugün hâlâ çağdaş yönetmenlerin ve yazarların başvurduğu bir yöntem.

Brecht'in sahnesi, her dönemde yeni bağlamlar kazanarak yeniden okunabilir kaldı. Kapitalizmin çelişkileri, savaşın insanda bıraktığı izler, adalet arayışının sınırları... Bu temalar, Brecht'in yaşadığı çağın ötesinde, evrensel bir güncelliğe sahip. Onun eserlerini izleyen seyirci, yalnızca tarihsel bir dönemi görmez; kendi yaşadığı zamanın tikanıklığına da bakar. Bugün, dünyanın farklı köşelerinde, farklı dillerde sahnelenen oyunları hâlâ aynı temel soruyu sorduruyor: "İzlediğimiz yalnızca bir oyun mu, yoksa yaşadığımız dünyanın bir yansıması mı?" Brecht'in en büyük başarısı belki de budur: Seyircinin, salon ışıkları yandığında bile düşünmeye devam etmesini sağlamak.

**karaborsa
gözlerin için tahsis
edilen kalabalıklar**

eyüp erhun köse

bir yılanıdır, uzuyor kalabalıklar
belki bir seyirlik var izlenecek
belki usulca parmağının ucunu yakacak bertolt brecht

sen yine o köşedesin, bakışların orada, oracıkta gülüşün!
ah! gülüşün kırmızı eteğini giymiş,
ayaklarında babetler, belli ki bir seyirlik var oynanacak
ellerinin dibinde güneş duruyor çünkü
aydınlıklar içinde kalabalığı izliyor
saçların dudaklarına sevdalı
gülüyorsun aklımın plakalarını kırarak, —yalnızlığım
çatılmış bir kaş gibi kalıyor gülüşün karşısında
geceyi dişleyip abanıyorum
çıkma istiyorum gövdenin üç kuruşluk bir opera'ya
dağlamak için sünüyorum, süzülüyorum
kanatlarım yok, ayaklarıma dağları indirmişler, bitkinim!
yok! biliyorum sızlayacak şimdi yüreğim
şaşıklığım yüzümde, karışıyorum kalabalıklara
ellerimde ıslak biletlerim, tutunuyorum koltuğuma

Kambur*Semanur Bozok Sabuncu*

“Sanırım yaşayabilmenin bir yolu da kötü alışkanlık denilip yaka silkilen şeylerden kendinize uygun olan birine saplanmak, bir şeyin tiryakisi olmaktır.Yaşamınızı kolaylaştırdığı için ölümünüzü de yakınlaştırır.”

Bazen yüzlerce kitabın söylediği bir gerçeği başka bir yerde geçen tek bir cümle anlatmaya yetebilir? Anlatmak dediysem de bu anlatmanın çok ötesinde bir nevi hissettirmektir. Şule Gürbüz, 1974 yılında İstanbul Üniversitesi'nde Sanat Tarihi bölümünden mezun olduktan sonra Cambridge Üniversitesi'nde Felsefe Eğitimi aldı.

Kambur, yazarın daha on sekiz yaşındayken bilinç akışı tekniğiyle yazdığı bir ilk romandır. Daha ilk satırlardan itibaren yoğun ve katmanlı bir anlatımın ağırlığı içinde kaybolmaya başlıyorsunuz. Kitap adından da anlaşılacağı üzere Kambur bir karakterin anlatımı üzerinden ilerliyor. Hayal ve gerçekliğin iç içe geçtiği, aklın ve deliliğin arasında gidip gelen Kambur'un iç monologlarını okurken siz de kendi kendinizle konuşmaya, sohbet etmeye başlıyorsunuz. Zaman, ölüm ve varoluş sorgulamaları üçgeninde varlığın anlam arayışında nerede durduğunuzu sorguluyorsunuz. Bu noktada: Kamburluk sizce sadece fizyolojik bir bozukluk mudur? Esas kamburluk görünenden ziyade görünmeyen içimizde sakladıklarımız olabilir mi? Hayatı bizim için daha da zorlaştıran, kalabalıklar içinde bizleri daha da yalnızlaştıran kamburlarımız olabileceğini hiç düşündük mü? Bu soruları kendinize sormadan geçemiyorsunuz.

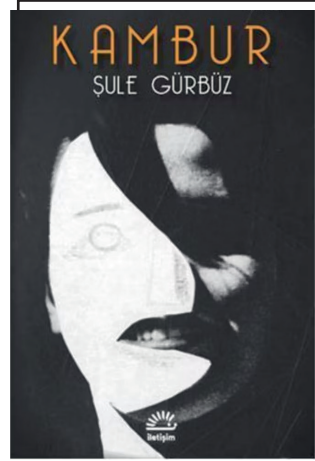
Kitap, gazetede yaşlı bir adamın ölüm ilanını okuduktan sonra onun cenazesine gitmeye karar veren Kambur'un iç konuşmalarıyla başlıyor. Biz de bir anlam arayışında kendini yineleyen ölüm, anlamsızlık ve boşluk düşüncelerinin içinde karakterle beraber gezinmeye başlıyoruz.

“...Dönüp yürümeye başladığımda filmlerin finallerinde olduğu gibi, sırtımda sanki THE END, yazacaktı.Dönüp baktım;yazmıyordu. Yaşama devam etmek zorundaydım. (s23)”

Kambur kendini yaşamın tozundan silkelemek istedikçe güzel olan her şeyin anlamını kaybettiği, düşlerin artık kurulmadığı ve kitapların sadece sinekleri öldürmek için kullanılan birer araç haline geldiği bir dünyada bulur kendini. Nihai bir son olarak ölümden kaçma fikri aklıyla deliliği arasında bir köprüdür onun için. Bu nedenle yaşamındaki tek zevki olan Kontrbas çalmayı sürdürmekten vazgeçmez. Benliğinin çirkin bir yansıması olarak Kambur, karakterin kendi iç çatışmalarıyla beraber içinde bulunduğu hissiz, donuk ve anlamsız dünyayla kurduğu bağı da temsil eder. Karakterin çevresine uyum sağlama çabası onu var oluşsal sorgulamalara iter. Bu noktada Kambur karakterini Dostoyevski'nin Yer Altı Adamı

ve Albert Camus'un Yabancı'sındaki Meursault karakteriyle özdeşleştirdiğimi söyleyebilirim.

Nereden geldiği ve nereye gittiği belli olmayan karakterimizin belli bir yurdu, mekânı ve olayların geçtiği bir zamanı yok. O sadece tanımadığı yaşlı bir adamın cenazesinden başka gidecek bir yeri olmayan biridir. Karakterimiz bu yönüyle bize Heidegger'in **Dünya'ya Fırlatılmışlık** kavramını hatırlatıyor. Hepimiz bize sorulmadan

dünyaya gelmiş ve hayat yolculuğunda ölüme doğru yol alan, adına yaşamak dediğimiz varoluşta yolculuğumuzu sürdürürüz. Ölüme inanan ve bir o kadar da ölümden korkan varlıklar olarak zamanın hızı karşısında sıkıntımızı giderecek yollar ararız çoğu zaman. İşte Kambur bulunduğumuz bu ruh halinin kara mizahla harmanlanarak yazıldığı bir eserdir. Alaycı bir o kadar da karamsardır. “Akıl ideale varamayınca hicve varıyor. (s8)” der Kambur. Ölümün gerçekliğinin ve hayatla ilgili yaşadığı farkındalıkların bir neticesi olarak yaşamayı ister ama hayatla alay etmekten de geri durmaz. “Güvendiğim tek şey, bir gün ölecek olmam. (s64)” der. Fakat zaman geçtikçe yavaş yavaş hiçbir şey yapamamanın ağır gelmesiyle dibe doğru sürüklenir. Zaman onun için donmuştur adeta. Dün ve bugünün arasında onun için değişen bir şey yoktur. Birbirine eklenen günler birbirini eskitmekten başka bir işe yaramazlar onun için. Gerçeklik ise çoktan yitirilmiş bir zenginliktir. “Gözlerimi açtığımda düşlerimin büyük bir kısmını; bazen hiçbirini hatırlayamıyorum. Oysa düşlerdir insana gerçeği çarpıtma ya da gerçeği aşma imkânı sunan. (s69)”

Zamanın hızı karşısında anı dondurabilmek için okumanın tiryakiliğine kapılmış biri olarak Kambur' u büyük bir keyifle okuyacağınızdan şüphem yok. İkinci kez okuduğum bu eseri okumanızı tavsiye ederim.

***Birey, Bunalım ve Ütopya Ekseninde
Peyami Safa'nın Yalnızız'ı ve
Hermann Hesse'nin Bozkırkurdu'nun
Karşılaştırmalı Analizi***

Eyüp Aktuğ

Peyami Safa'nın roman evreni benim için merak uyandırıcı ve etkileyici olmuştur. Üniversitede öğrenci olduğum yıllarda onun romanlarını okumaktan büyük keyif duyardım. O yıllarda okumuştum Safa'nın *Yalnızız*'ını. Yine o yıllarda ve sonrasında batı edebiyatına da ilgim oluştu ve Hermann Hesse'nin romanları ile tanıştım. Hesse'nin okuduğum ilk romanı *Bozkırkurdu* olmuştur. Dokuz yıl önce Peyami Safa'nın *Yalnızız*'ını ve Hermann Hesse'nin *Bozkırkurdu*'nu birey ve bunalım çerçevesinde karşılaştıran-inceleleyen bir yazı kaleme almıştım. Bu yazı o yıllarda neşrettiğimiz *Enfa Edebiyat*'ın Mayıs 2016 tarihli üçüncü sayısında yayınlanmıştı. Aradan geçen dokuz yılın ardından, o dönem yayınladığım "*Yalnızız ve Bozkırkurdu*'ndan hareketle Ruhun Beden Çıkmazı Üzerine" başlıklı yazımı yeniden elden geçirdim ve genişletilmiş bir çalışma hazırladım.

Bu çalışmayla, yirminci yüzyıl modernizminin birey üzerindeki yıkıcı etkilerini –temelde doğu kültürü ve batı kültürü olmak üzere- farklı kültürel bağlamlarda ele alan iki önemli romanı, Peyami Safa'nın *Yalnızız*'ını ve Hermann Hesse'nin *Bozkırkurdu*'nu karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi amaçlıyorum. Bu analizle birlikte, 20. yüzyıl modernleşmesiyle gelen ahlaki yozlaşma, mekanikleşme, makinalaşma ve kültürel çatışma (Doğu-Batı çatışması) karşısında roman kahramanlarının geliştirdiği savunma mekanizmalarını ve ütöpik kaçış arayışlarını merkeze almaya gayret edeceğim.

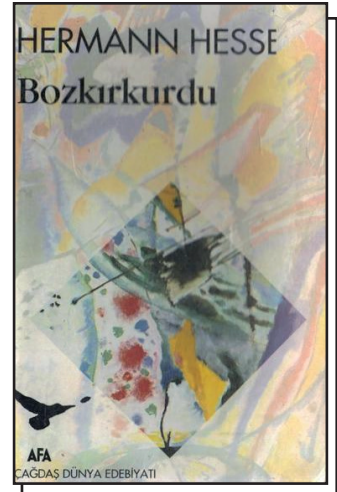
Peyami Safa'nın olgunluk dönemi eseri olan *Yalnızız* romanının başkahramanı Samim Bey'dir. Hermann Hesse'nin kült eseri *Bozkırkurdu*'nun baş kahramanı ise Harry Haller'dir. Samim Bey'in Simeranya ütopyası ile *Bozkırkurdu*'ndaki Harry Haller'in iki benlikli (insan/kurt) yapısı arasındaki tematik benzerlikleri ve yapısal ayrışmaları incelemeye çalışacağım. Metinlerarası karşılaştırmalı edebiyat ve psikolojik eleştiri yaklaşımlarını birleştirip oluşturmayaya gayret ettiğim bu çalışma, her iki yazarın da yalnızlık ve kimlik krizine sunduğu edebi çözümleri ortaya koymayı hedefler. Peyami Safa tasavvur ettiği idealizmini bir ütopya aracılığıyla somutlaştırma eğilimindedir. Hesse ise bireyin kaçınılmaz parçalanmışlığını daha içsel ve trajik bir düzeyde ele almaktadır.

1. Giriş: Modernizmin İkilemi ve Edebi Yansımalar

Türk edebiyatında psikolojik roman türünün önde gelen temsilcilerinden Peyami Safa, özellikle *Yalnızız* (1951) romanında bireyin toplumsal ve manevi krizini felsefi bir derinlikle işlemiştir. Peyami Safa'nın edebiyat izleğinde olgunluk dönemini temsil eden bu eser, Batı'dan alınan maddi değerlerin manevi boşluk yarattığı ve ahlaki bir buhranı tetiklediği dönemi yansıtmaktadır. Safa, bu çatışmayı, ruh ve beden arasındaki gerilim üzerinden izah etmektedir. Doğu'nun maneviyatını temsil eden bir idealizmi savunmaktadır.

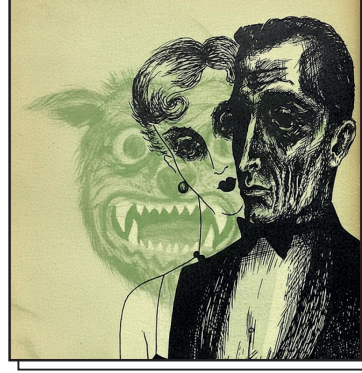
Bu çalışmanın odak noktası, Safa'nın *Yalnızız* romanındaki ideal insan arayışını temsil eden Samim Bey ve onun Simeranya ütopyası ile modernizm eleştirisi açısından bir mihenk taşı olan Hermann Hesse'nin *Bozkırkurdu* (1927) romanındaki Harry Haller karakterinin benlik krizini karşılaştırmaktır. Her iki eser de, sanayi devrimi sonrası çağın mekanikleşen, beşeri ve toplumsal ilişkileri değişen-dönüşen ve yüzeyselleşen insan yapısına uyum sağlayamayan entelektüel bireyin yalnızlığını temel mesele olarak ele almaktadır. Her iki eserde de henüz ilk sayfalardan başkahramanların entelektüel kişilikleri ve içinde bulundukları topluma karşı ait olamama veya içinde bulunulan şartları-imkanları kabul edememe duygusu hissedilmektedir.

Bu çalışmanın temel argümanından söz etmek istiyorum. *Yalnızız* ve *Bozkırkurdu*, modernizmin dayattığı yalnızlık ve kimlik krizine farklı kültürel yanıtlar sunmaktadır. Safa'nın Samim Bey'i, bir Doğu-Batı sentezi önerisiyle somut bir ütopya (Simeranya) inşa ederken; Hesse'nin Harry Haller'ı psikanalitik temelli bir içsel parçalanma (insan/kurt) yaşayarak idealleşmiş bir çözüme ulaşmakta zorlanmaktadır. Sonuç olarak hedeflediğim, aydın bireyin modern bunalımı karşısındaki iki farklı felsefi ve psikolojik duruşu ortaya koymaktır.

2. Yalnızlık, Bunalım ve Ütopya

Bu çalışmanın analitik çerçevesi üç temel kuramsal yaklaşım üzerinedir: Aydın Yalnızlığı, Psikolojik Dualite ve Çatışma ve Edebi Ütopya/Distopya. Şimdi sözü edilen kuramsal yaklaşımlar hakkında bilgi vermek istiyorum.

2.1. Aydın Yalnızlığı ve Sosyal Yabancılaşma Teorisi

Safa ve Hesse'nin sözü edilen bu eserleri, modernizmin yabancılaşma kavramını merkeze almaktadır. Bu kavramı bir başka kült eser olan Camus'nun Yabancı'sından da tanıyoruz. Georg Lukacs'ın Roman Teoris'i'nde bahsettiği "transandantal evsizlik" kavramı, aydın kahramanların yaşadığı zorunlu soyutlanmayı ve ideal ile gerçeklik arasındaki uçurumdan kaynaklanan Aydın Yalnızlığı'nı açıklar. Daha başka ifadelerle bu kavramı açıklamak gerekirse Georg Lukacs'ın söz konusu makalesi Alman filozof Novalist'in şu veciz sözü ile başlar. "Philosophy is really homesickness—the desire to be everywhere at home". Türkçe tercümesi ise "Felsefe aslında bir gurbette olma halidir, evde olma, ait olma arzusudur." (Lukacs, 1971). Her iki romanda da roman kahramanlarının yaşadığı bu yalnızlık, toplumsal bir soyutlanmadan daha çok mevcut burjuva/mekanik değer yargılarına karşı durmanın entelektüel ve ahlaki bedelidir.

2.2. Psikolojik Dualite ve Psikanalitik Eleştiri

Romandaki ruhsal gerilim, psikanalitik eleştiri yaklaşımlarıyla derinlemesine incelenebilir. Hermann Hesse'nin Bozkırkurdu romanı, özellikle Carl Gustav Jung'un gölge arketipi kuramı çerçevesinde sıkça analiz edilmektedir. Arketip kelimesine aşina olabilirsiniz. Bu kavramı psikoloji dünyasına kazandıran isim Carl Gustav Jung'dur. Arketip terimi, başlangıçta oluşan ya da oluşturulan tip, ilk karakter,

ilk imge veya kalıp olarak tanımlanabilir (Budak, 2010). Harry Haller'ın insan-kurt ikiliği, bireyin bastırılmış, ilkel ve karanlık yönlerini temsil eden gölge arketipinin somutlaşmış hali olarak yorumlanabilir (Jung, 1968). Peyami Safa'nın *Yalnızız* romanı ise, bu psikanalitik çatışmayı toplumsal ahlak düzlemine taşımaktadır. Meral karakterinde bir dönüşümden, birbirini takip eden iki evreden söz edilmektedir. "Birinci Meral" (ideal) ve "İkinci Meral" (yozlaşmaya meyilli) çatışması, Freudiyen anlamda, ego'nun, toplumsal baskı (süperego) ile ilkel arzular (id) arasında kalışının ve bu çözümsüzlüğün (intihar) edebi bir yansıması olarak değerlendirilebilir (Lee, 1997).

2.3. Edebi Ütopya ve Eleştirel Fonksiyonu

Samim Bey'in Simeranya'sı, edebi ütopya geleneğinin Türk edebiyatı yansımasıdır. Ütopya, mevcut düzene bir eleştiri getirmektedir. İdealize edilmiş bir alternatif dünya tasavvuru sunmaktadır. Simeranya ismi verilen bu âlem, Safa'nın idealist Doğu-Batı sentezi arayışının somutlaştırıldığı bir sığınaktır. Buna benzer bir durum Hesse'nin romanında da mevcuttur. Haller'ın Sihirli Tiyatrosu daha çok içsel bir boyutta, bireyin çoklu kişiliklerini deneyimlediği ve çözüme değil, bilinçlenmeye odaklanan bir simülasyon alanıdır. Simülasyon alanı ifadesini özellikle kullandığımı belirtmek isterim. Çünkü romanda sözü edilen mekan ve bu mekana bağlı unsurlar-hususiyetler hayatın içinde olmasa da hayatın kıyısında veya sınırında yer almaktadır.

3. Bulgular ve Tartışma: Karakter Analizi ve Tematik Karşılaştırma

3.1. Samim Bey ve Harry Haller

Her iki romanın başkahramanı da, makine çağının ve toplumsal sığlığın eleştirisini yapan orta yaşlı münevverlerdir. Samim Bey, adının da çağrıştırdığı gibi, özü ve aslı temsil eder. Samim Bey'in idealizmi sarsılmazdır, onun entelektüel yalnızlığı için bir sığınaktır, güvenli alandır. O, ahlaki yozlaşmanın karşısında bir kale gibi durmaktadır. Batı'dan alınan değerleri Doğu'nun maneviyatı ile eleyerek Safa'nın aradığı sentezi temsil etmektedir. Samim Bey, dışsal kaosa karşı kendi içinde bir âlem tasavvurunda bulunmaktadır. Bu âleme de Simeranya ismini vermiştir. Harry Haller, Samim Bey'in aksine ruhsal bir çalkantı içindedir. Onun ikiliği, burjuva insan (idealist insan) ile ilkel insan (haz düşkünü kurt) arasında salınır. Haller'in idealizmi kırılğan olup, intiharın eşiğine gelir ve ideal arayışından vazgeçerek sıradan bir kadınla (Hermine) ilişki kurar. Bozırkırdu'nda sözü edilen bu durum ve olay, ideal olanın somut gerçeklik karşısında kaybetmesinin temsidir.

3.2. Simeranya ve Haller'in İkiliği

Samim Bey'in Simeranya'sı, mutlak bir dengeyi (ruh ve beden) amaçlayan, yalandan, hırsan arınmış, toplumsal bir reform çağrısıdır. *"Simeranya'da yalan yoktur. İnsanlar gölgelerdir. Konuşmadan anlaşılır. Birbirlerinden hiç bir şey saklamazlar."* Bu ütopya, Türk aydınının Batı taklidi karşısında kendi manevi köklerine dönme arayışının felsefi bir modelidir. Haller'in insan/kurt ikiliği ise, içsel bir çatışmadır ve çözümü toplumsal değil, bireysel ve psikolojiktir. Sihirli Tiyatro, Haller'in parçalanmış benliklerinin çokluğunu göstermektedir. Bu, bireyin modern dünyada tekil bir kimlikle var olamayacağını ve çok yönlülüğü kabullenmesi gerektiğini ima etmektedir.

3.3. Meral Karakteri ve Haller'in Dönüşümü

Meral karakteri, Samim Bey'in idealizmi ile Batı'nın cazibesi arasında parçalanmış ruhun somutlaşmış hali olarak değerlendirilebilir.

Meral'deki "Birinci" ve "İkinci" ruh yapılarının harbi, ahlaki bir iflasa ve cinnete yol açarak intiharla sonlanır. Meral'in akıbeti, Peyami Safa'nın yozlaşmanın kaçınılmaz trajik sonucunu remz eden güçlü bir uyarıdır. Harry Haller'ın ideallerinden ödün vererek (caz müziğine yaklaşmak) yozlaşma olarak gördüğü dünyaya uyum sağlaması, onu intihardan uzaklaştırır. Haller'ın yaşama sevincini, "soylu fikrin yalnızlığında değil de, herkesin emdiği bir şekeri ağzına götürmek ile" bulması, yazar Hesse'nin, bireyin kurtuluşunu hayatın kaotik akışına adapte olabilmekte gördüğünü düşündürmektedir.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Peyami Safa'nın *Yalnızız* ve Hermann Hesse'nin *Bozkırkurdu* romanları, farklı kültürel coğrafyalarda olmalarına rağmen, modern aydının bunalımını ve yalnızlığını derinlemesine tahlil eden önemli metinlerdir (Kantarcioglu, 2010). Safa, Samim Bey üzerinden Doğu'nun manevi köklerinden beslenen ve Batı'nın çelişkilerini aşan mükemmeliyetçi bir idealizm ortaya koyarken, Hesse, Haller üzerinden bireyin idealizminin psikolojik parçalanma karşısında ne kadar kırılgan olduğunu göstermiştir. Bu romanlar, modern çağın ahlaki iflasına karşı iki farklı felsefi ve psikolojik duruşu temsil etmektedir: Sarsılmaz İdealizmin Korunması (Samim Bey) ve Parçalanmış Benliğin Kabulü (Harry Haller). Bu bağlamda, her iki eser de, entelektüel yalnızlığın ve toplumsal normlara uyum sağlayamamanın edebi bir ifadesidir.

Jung, C. G. *Man and His Symbols*. New York: Dell Publishing, 1968

Kumar, K. *Utopia and Anti-Utopia in Modern Times*. Oxford: Basil Blackwell, 1987

Lukács, G. *The Theory of the Novel*. (Çev. A. Bostock). Cambridge, MA: The MIT Press, 1971.

Safa, Peyami. *Yalnızız*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007.

Kantarcioglu, Sevim. *Türk ve Dünya Romanlarında Modernizm*. İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2007.

Lee, Nan A. "Peyami Safa'nın Fikrî Eserlerinde Doğu-Batı", Ankara: Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, 1997.

Budak, Selçuk. *Psikoloji Sözlüğü*. İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları, 2009.

Hesse, Hermann. *Bozkırkurdu*, Yapı Kredi Yayınları, 2011.

